

נעשה ונשמע

Ex 24:7 avec commentaires (< "Responsa")

פרשנים לשמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ז

Les commentaires¹ sur sur le verset Exode 24:7.

Légende

et repères chronologiques :
voir à la fin du document (pages 19-20)

שמות פרק כד פסוק ז

(ז) וַיִּקְחֵ ^{סֶפֶר} הַבְּרִית ^{וַיִּקְרָא} בְּאֹזֶן הַעַם
וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר־דֹּבֵר יְהָה
נעשה ונשמע :

TaNaKh Ex 24:7 (traduction Jacques KOHN pour Tora Temima)

(7) Il prit le livre de l'alliance, il lut aux oreilles du peuple,
ils dirent : "Tout ce qu'a déclaré Hachem,
nous [le] ferons et nous [l'] écouterons"

תרגום אונקלוס שמות פרשת משפטיים פרק כד פסוק ז

(ז) וַיְסִיב סִפְרָא דְקִימָא וַיִּקְרָא קָדָם עַמָּא
וַיֹּאמְרוּ כֹּל דַּי מְלִיל יְיָ
נָעַבְד וּנְקַבֵּל :

Targum Onqelos (vocalisat° Tora Temima, traduct° LE DÉAUT)

(7) Puis il prit le livre de l'Alliance et [le] lut devant le peuple.
Ils dirent : "Tout ce qu' dit Yahvé
nous l'exécuterons et nous l'accepterons".

תרגום יונתן שמות פרשת משפטיים פרק כד פסוק ז

(ז) וַיְסִיב סִפְרָא דְקִימָא דָאוּרִיתָא וַיִּקְרָא קָדָם עַמָּא
וַיֹּאמְרוּ כֹּל פְתַגְמִיא דְמְלִיל יְיָ נָעַבְד וּנְקַבֵּל :

Targum Jonatan (vocalisat° : Responsa ; traduct° : LE DÉAUT)

(7) Puis il prit le livre de l'Alliance de la Loi et [le] lut devant le peuple.
Ils dirent : "Toutes les paroles que Yahvé a dites,
nous les exécuterons et nous les accepterons".

כתר יונתן שמות פרשת משפטיים פרק כד פסוק ז

(ז) וַיִּקְחֵ ספר של ברית של תורה וַיִּקְרָא לִפְנֵי הַעַם
וַיֹּאמְרוּ כָל הַדְבָרִים שְׁדִיבֵר יְיָ **נעשה ונשמע** [וּנְקַבֵּל] :

"La Couronne de Jonatan" (ben Uziel) (Traduct° d'après LE DÉAUT)

(7) Puis il prit le livre de l'Alliance de la Loi et [le] lut devant le peuple.
Ils dirent : "Toutes les paroles que Yahvé a dites,
nous les ferons et nous les écouterons [accepterons]".

¹ C'est-à-dire (pages 1 à 6) tous les commentaires traditionnels de ce verset répertoriés dans le logiciel "Responsa" (version 20 de 2012), [sauf le très court commentaire du Ro'sh, faute d'avoir pu trouver la traduction de l'expression truffée d'abréviations "ונר' דאפי' למ"ז פ' התזקון" ; ainsi que (pages 7 à 9) les "compilations" de "Tora Temima", du "Da'at Miqra" et du "séfer ha-aggada" de Bialiq. Parmi les 1183 cas, dans l'index de "Responsa", de textes faisant allusion ou citation de l'expression "na'aséh wenishma", seuls quelques-uns, parmi les plus anciens, des commentaires sur d'autres versets que celui d'Exode 24:7 sont cités ici dans une troisième partie (pages 10 à 19).

מכילתא דרבי שמואל בר יוחאי פרק כד פסוק ז	Mekhilta de Rashbi sur Ex 24:7 (traduct° Tora Temima)
<p>(ז) ויהי ספר הברית ויקרא באזני העם מתחלה הספר ועד כאן. ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע לפי שהקדימו בתקלה עשויה אם להן משה וכי אפשר לעשייה بلا שמיעה מביאה לידי עשייה חרוץ ואמרו נעשה ונשמע</p> <p>נעשה מה שנשמע מלמד שקיבלו עליהם עשייה ושמיעה קודם מתן תורה וכן הוא אומר אזנים כריתת לי עולה וחטא לא שאלת אז אמרת<הנה באתי בмагלת ספר כתוב עלי> (טה מ ז - ח).</p>	<p>(7) <i>Il prit le livre de l'Alliance et lut aux oreilles du peuple</i> depuis le début du livre et jusqu'ici. Ils dirent : "Tout ce qu' dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons". comme d'avance nous avons fait depuis le début". Moïse leur dit : "Est-il possible de faire sans écouter ? Écouter conduit à faire". Ils répétèrent : "Nous ferons et nous écouterons".</p> <p>"<i>Nous mettrons en pratique ce que nous écouterons</i>" enseigne qu'il ont reçu sur eux de mettre en pratique et d'écouter avant le don de la Tora ; c'est ainsi qu'il est dit : "Tu m'as creusé des oreilles ; tu n'as demandé ni holocauste ni expiation ; lors j'ai dit : Voici, je viens ; il est écrit de moi dans le rouleau du livre" (Ps 40:7-8).</p>

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ג	Mekhilta de Rashbi Yishma'el sur Ex 24:7 (traduct° d'après site Sefaria)
<p>ויהי ספר הברית ויקרא באזני העם. אבל לא שמענו מהיכן קרא באזניהם.</p> <p>רבי יוסי בר' יהודה אומר, מתחלה בראשית ועד כאן;</p> <p>רבי אומר, מצוות שנצטווה אדם הראשון ומצוות שנצטוו בני נח ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כולן.</p> <p>- ר' ישמעאל אומר,</p> <p>בתחלה הענין מה הוא אומר, [ויקרא כה ב ג] ושבתה הארץ שבת לה' - שש שנים תזרע שדך וגוי, שטמים ויובלות ברכבות וקללות;</p> <p>בסוף הענין מה הוא אומר, [שם ויקרא כו מו] אלה החוקים והמשפטים והتورות. אמרו מקבלין אנו עליינו,</p> <p>כיוון שראה שקיבלו עליהם נטול הדם וזרק על העם, שנ' [שמות כד ח] ויהי משה את הדם וזרק על העם. אמר להם, הרי אתם קשורים ענובים תפוסים, מהר בואו וקיבלו עלייכם המצוות כולן.</p> <p>ר' יוסי בר' יהודה אומר, בו ביום נעשו כל המעשים.</p>	<p>(7) "Et il prit le livre de l'Alliance et il (le) lut aux oreilles du peuple" – Mais nous ne savons pas d'où [vient ce qu']il a lu à leurs oreilles.</p> <p>Rabbi Yossi dit au nom de Rabbi Yehuda : [Il a tout lu] depuis le début de la création jusqu'ici.</p> <p>Rabbi dit : [il a lu] les mitsvot qui ont été commandées à Adam, les mitsvot qui ont été commandées aux fils de Noé, et les mitsvot qui ont été commandées en Égypte et à Marah et toutes les autres mitsvot.</p> <p>- Rabbi Yishma'el dit :</p> <p>Au début de l'affaire, qu'est-il dit ? : "[Et l'Éternel parla à Moïse sur le mont Sinaï, disant...] alors la terre chômera un shabbat pour Hachem. – [pendant] six ans tu sèmeras ton champ, etc." (Le 25:1-3) ; années sabbatiques, années de jubilé, bénédictions et malédictions.</p> <p>À la fin de l'affaire, qu'est-il dit ? : "Ce sont là les statuts, et les ordonnances, et les lois ("Tôrôt")... [que l'Éternel établit entre lui et les fils d'Israël, sur la montagne de Sinaï, par Moïse]" (Le 26:46).</p> <p>[À cela] ils dirent : "Nous l'acceptons" [littéralement : "nous le prenons sur nous"].</p> <p>Quand Moïse a vu qu'ils avaient accepté, il a pris le sang et en fit aspersion sur le peuple, comme il est dit : "Et Moïse prit le sang, et en fit aspersion sur le peuple, [et dit: Voici le sang de l'alliance que l'Éternel a faite avec vous selon toutes ces paroles]" (Ex 24:8). Il leur dit : Vous voilà liés, attachés et tenus, demain venez prendre sur vous [= "accepter"] toutes les mitsvot.</p> <p>Rabbi Yossi au nom de Rabbi Yehuda dit : ce jour-là, tous les actes (de leur entrée dans l'Alliance) ont été accomplis.</p>

<p>פסקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשנת משפטים פרק כד סימן ז</p> <p>(ז) וַיֹּקֶח אֶת סְפִר הָבָרִית. זֶה שְׁכֹתֵב מִתְחָלֶת בְּרָאשֵׁית עַד כֵּן, דְּבָרֵי ר' יוֹסֵי בֶּרֶי הָדוֹה, ר' יִשְׁמָעָאֵל אֹמֵר בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת, שָׁנָא' אֱלֹהָ דְּבָרִית הָבָרִית (דברים כח סט): וַיֹּאמֶר כָּל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נָעֲשָׂה וּנְשָׁמַע [כְּדַרְךְ] שָׁנָא' בְּמַלְאַכִי הַשְׁרָת בְּרָכוֹ ה' מַלְאַכִי גּוֹבְרִי כִּי עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשֻׁמוֹעַ בְּקוֹל דְבָרוֹ (תְּהִלִּים קג כ):</p> <p>ד"א נָעֲשָׂה וּנְשָׁמַע. נָעֲשָׂה אֶת כָּל אֱלֹהָ, וּנְשָׁמַע] הַעֲתִידוֹת לְהִיאָמָר:</p>	<p>Pesiqta Zutarta (< Midrash lèqah tov) sur Ex 24:7</p> <p>(7) "Il prit le livre de l'Alliance" – C'est ce qui est dit depuis le début de la la Genèse jusqu'ici. Parole de Rabbi Yossé fils de de rabbi Yehuda : Rabbi Yishma'él dit : ce sont les bénédictions et les malédictions, comme il est dit : "Ce sont là les paroles de l'alliance..." (De 28:69). Et il dit : "tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons" ; [à la manière où il est dit à propos des anges de service : "Bénissez le Seigneur, [vous,] ses anges puissants en force, qui exécutez (faites = ôséi) sa parole, écoutant (lishmoa) la voix de sa parole !" (Ps 103:20). Autre interprétation : "Nous ferons et nous écouterons" – Nous ferons toutes celles-ci, et nous écouterons] celles qui viendront à être dites.</p>
---	--

<p>רש"י שמות פרשנת משפטים פרק כד פסוק ז</p> <p>(ז) סְפִר הָבָרִית. מִבְּרָאשֵׁית וְעַד מִתְן תֹּרֶה, וּמְצֹות שְׁנָאֵטוּ בְּמִרְאָה:</p>	<p>Rashi sur Ex 24:7 (vocalisat° et traduct° par Tora Temima)</p> <p>(7) "Le livre de l'Alliance" – Depuis la création [du monde] jusqu'au don de la Tora, ainsi que les commandements ("mitswot") prescrits à Mara.</p>
--	---

<p>אבן עזרא - הפירוש הקצר שמות פרשנת משפטים פרק כד פסוק ז</p> <p>(ז) וַיֹּקֶח סְפִר הָבָרִית - הוּא שְׁכֹתֵב. וַיִּקְרָא בָּאָזְנוֹ הַעַם, וַיֹּאמְרוּ: כָּל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נָעֲשָׂה וּנְשָׁמַע - וּבְתַחַלָּה סְפִר לָהּם, וְעַנוּ קּוֹל אֶחָד (פסוק ג), כְּאַלְוּ קּוֹל אֶחָד נָעֲשָׂה. וְעַתָּה קָרָא בָּאָזְנוֹם כָּל הַכְּתוּב וְהַוּסִיף וּנְשָׁמַע. וְהַטְעָם נָעֲשָׂה כָּל הַכְּתוּב וּנְשָׁמַע אָוֹתָם תְּמִיד שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח מִפְינוֹ.</p> <p>והגאון אמר, כי הוא מוקדם ומואוחר, או: נָעֲשָׂה הַמְצֹוֹת הַנְּטוּעֹת בַּלְבָד, וּנְשָׁמַע מְצֹוֹת הַקְּבָלה.</p> <p>או: נָעֲשָׂה כָּל הַמְצֹוֹת שְׁצַוְנוּ עַד עַתָּה, וּנְשָׁמַע כָּל הַמְצֹוֹת הַעֲתִידוֹת, או: נָעֲשָׂה מְצֹוֹת עֲשָׂה וּנְשָׁמַע מְצֹוֹת לֹא תְּعַשָּׂה:</p>	<p>Ibn Ezra (Abraham) : "Le commentaire abrégé" sur Ex 24:7</p> <p>(7) "Il prit le livre de l'Alliance" – C'est ce qui est écrit : "il lut [le livre de l'Alliance] aux oreilles du peuple, et ils dirent : Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons". – Au début [du passage], "il leur raconta" et ils répondirent "d'une seule voix" (verset 3), comme s'ils [disaient] d'une seule voix "nous ferons". Et maintenant il lit à leurs oreilles tout ce qui est écrit, et ils ajoutent "nous écouterons". Et la signification est : "nous ferons" tout ce qui est écrit et "nous [l']écouterons" toujours afin de ne pas l'oublier de devant nous.</p> <p>Et le Gaon dit que c'est [à la fois] avant et après ; ou bien : "nous ferons" les commandements engrainés dans le coeur, et "nous écouterons" les commandements de la tradition (?) (<i>qabbalah</i>). Ou bien : "nous ferons" tous les commandements qui nous ont été commandés jusque maintenant, et "nous écouterons" tous les commandements [qui seront] à venir ; ou bien : "nous ferons les commandements '<i>injonctions positives</i>' ("aséh"), et nous écouterons les commandements '<i>interdits</i>' ("lo ta aséh").</p>
--	--

<p>רבנן עזרא - הדרש הדרש שמות פרשנת משפטים פרק כד פסוק ז</p> <p>(ז) וַיֹּקֶח סְפִר הָבָרִית - הוּא שְׁכֹתֵב. וַיִּקְרָא בָּאָזְנוֹ הַעַם, וַיֹּאמְרוּ: כָּל אֲשֶׁר דָּבַר ה' נָעֲשָׂה וּנְשָׁמַע - וּבְתַחַלָּה סְפִר לָהּם, וְעַנוּ קּוֹל אֶחָד (פסוק ג), כְּאַלְוּ קּוֹל אֶחָד נָעֲשָׂה. וְעַתָּה קָרָא בָּאָזְנוֹם כָּל הַכְּתוּב וְהַוּסִיף וּנְשָׁמַע. וְהַטְעָם נָעֲשָׂה כָּל הַכְּתוּב וּנְשָׁמַע אָוֹתָם תְּמִיד שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח מִפְינוֹ.</p> <p>והגאון אמר, כי הוא מוקדם ומואחר, או: נָעֲשָׂה הַמְצֹוֹת הַנְּטוּעֹת בַּלְבָד, וּנְשָׁמַע מְצֹוֹת הַקְּבָלה.</p> <p>או: נָעֲשָׂה כָּל הַמְצֹוֹת שְׁצַוְנוּ עַד עַתָּה, וּנְשָׁמַע כָּל הַמְצֹוֹת הַעֲתִידוֹת, או: נָעֲשָׂה מְצֹוֹת עֲשָׂה וּנְשָׁמַע מְצֹוֹת לֹא תְּעַשָּׂה:</p>	<p>Rabbanan Ezra - Hadrash Hadrash Shemos (Responsa) on Ex 24:7</p> <p>(7) "Il prit le livre de l'Alliance" – C'est ce qui est écrit : "il lut [le livre de l'Alliance] aux oreilles du peuple, et ils dirent : Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons". – Au début [du passage], "il leur raconta" et ils répondirent "d'une seule voix" (verset 3), comme s'ils [disaient] d'une seule voix "nous ferons". Et maintenant il lit à leurs oreilles tout ce qui est écrit, et ils ajoutent "nous écouterons". Et la signification est : "nous ferons" tout ce qui est écrit et "nous [l']écouterons" toujours afin de ne pas l'oublier de devant nous.</p> <p>Et le Gaon dit que c'est [à la fois] avant et après ; ou bien : "nous ferons" les commandements engrainés dans le coeur, et "nous écouterons" les commandements de la tradition (?) (<i>qabbalah</i>). Ou bien : "nous ferons" tous les commandements qui nous ont été commandés jusque maintenant, et "nous écouterons" tous les commandements [qui seront] à venir ; ou bien : "nous ferons les commandements '<i>injonctions positives</i>' ("aséh"), et nous écouterons les commandements '<i>interdits</i>' ("lo ta aséh").</p>
--	--

רשב"מ שמות פרשנת משפטי פרק כד פסוק ז	Rashbam (Shmouel ben Mé'ir) sur Ex 24:7
(ז) ספר הברית - דכת' למללה ויכתוב משה וגוי: נעשה ונשמע - נעשה מה שדיבר וגם נשמע מה שייצנו עוד מכאן ולהבא ונקיים:	(7) "Le livre de l'Alliance" – Il est écrit plus haut (au v.4) : "Moïse écrivit, etc." " Nous ferons et nous écouterons " – Nous ferons ce qui a été dit, et même nous écouterons ce qui nous sera encore commandé à partir de maintenant et nous l'accomplirons.

חזקוני שמות פרשנת משפטי פרק כד פסוק ז	Le (Rav) Hizqûni sur Ex 24:7 (traduct° d'après le site Sefaria)
(ז) ויקח ספר הברית אין מוקדם ומאוחר בתורה, הם התוכחות כדאיתא במכילתא. ר' ישMAIL אומר, בתקילת העניין מהו אומר ושבטה הארץ וגוי' שמטין ויובלות ברכונות וקללות ובסוף העניין מהו אומר אלה החוקים והמשפטים והتورות. אמרו מקבלין לנו עליינו כיון שראה שקבלו עליהם נטلت את הדם וזורק על העם, שנאמר ויקח משה את הדם ויזורק על העם. אמר להם הרי אתם תפושים קשורים וענובים מהר בואו וקבלו עליכם כל המצוות. נעשה ונשמע , נעשה מה שכותב כאן ועוד נשמע אם ירצה לצות יותר.	(7) "Il prit le livre de l'Alliance" – Il n'y a pas d'avant ni d'après dans la Tora ; ce sont [des notions pertinentes uniquement pour faire] des reprimandes (?), comme il est dit dans la <i>Mekhilta</i> . Rabbi Yishma'él : Au début de l'affaire, qu'est-il dit ? "la terre se reposera, etc." (Le 25:4) : les jachères et les jubilés, les bénédictions et les malédictions ; et à la fin de l'affaire, qu'est-il dit ? "Ce sont là les décrets, et les ordonnances, et les lois [que Hachem établit entre lui et les fils d'Israël, sur la montagne du Sinaï, par Moïse]" (Le 26:46). Ils ont dit : nous [les] acceptons [et les prenons] sur nous. Quand il [Moïse] vit qu'ils [les] acceptaient sur eux, il prit le sang et fit l'aspersion sur le peuple, comme il est dit : "Et Moïse prit le sang, et en fit aspersion sur le peuple" (Ex 24:8). Il leur dit : Voici ce à quoi vous êtes tenus, liés et attachés demain ; venez accepter sur vous tous les commandements. Nous ferons et nous écouterons : nous ferons ce qui est écrit ici, et aussi nous écouterons s'il veut commander plus. ¹

ר' חיים פלטיאל שמות פרק כד פסוק ז	Hayim PALTI ÉL sur Ex 24:7
(ז) נעשה ונשמע . בשעה שאמרו ישראל' נעשה ונשמע אמר ה' אתם תפסתם שיטת המלאכים שמקדים עשייה לשם שמיעה שני' ברכו את השם כל מלאכיו משרתיו עושה(ה)[י'] רצונו לשמווע בקול דברו, מיד ציווה ה' ב' כתירים לכל אחד נגד נעשה ונשמע. נעשה ונשמע . תימ' למה כפה עליהם הר כגיגת והלא אמי' נעשה ונשמע, ויל' אמרו למשה נעשה מה שבדברות שאמי' לנו אבל תרי'ג מצות נשמע לפי שנוכל לסבול לפיכך כפה עליהם. כל אשר דבר יי' נעשה ונשמע . פשטייה Dunnushah שהיגיד להם עונשי מצות ואמר נעשה מה שציווה לנו במרה ועתה נשמע מכאן ואילך. ול"ן פשטייה נעשה ונשמע adam ha-moroz לעצמו למצוירבו ואמר אעשה כל מה שתצוני עפ"י שלא שמע הצווי שמוחזק ברבו שלא יצוה לו דבר שלא יכול לעמוד בו וגם מודה שהטיב רבו עלי כן הוא מזומן לשרתו, כך אמרו ישראל'!	(7) " Nous ferons et nous écouterons " – à l'heure où Israël a dit " <i>Na asèh wenishma</i> ", le Saint, bénî soit-il, a dit : Vous avez saisi la méthode des anges qui font précéder l'action avant l'écoute, comme il est dit : "Bénissez Hachem, vous, ses anges [de service], qui faites [son souhait], en écoutant la voix de sa parole" ² (Ps 103:20) ; aussitôt le Saint ordonna de faire deux couronnes pour chacun, face à " <i>nous ferons</i> " et " <i>nous écouterons</i> ". " Nous ferons et nous écouterons " – (?) en quoi cela leur était imposé [≈ "être au pied du mur"] ?, et n'ont-ils pas dit " <i>nous ferons et nous écouterons</i> " ? Certains disent : ils ont dit à Moïse : " <i>nous ferons</i> " ce qui est dans les paroles qui nous ont été dites, mais les 613 mitsvot, " <i>nous les écouterons</i> " selon ce que nous pourrons supporter, c'est ainsi que cela leur fut imposé. " Tout ce qu'a dit Hachem, nous ferons et nous écouterons " – Le sens du " <i>nous ferons</i> " est qu'il leur a annoncé les punitions des mitsvot et [Israël] a dit : " <i>nous ferons</i> " ce qu'il nous a commandé à Mara, et maintenant " <i>nous écouterons</i> " désormais et dorénavant. Et il me semble que le sens de " Na asèh wenishma ", c'est comme un homme qui se précipite lui-même sur celui qui l'opresse en lui disant : "je ferai tout ce que tu me commanderas", même s'il n'a pas écouté l'ordre de son maître qui ne lui commanderait rien qu'il ne pourrait pas tenir et admet même que son maître fera mieux envers lui, et il est donc prêt à le servir. C'est ce qu'a dit Israël.

¹ Le site Sefaria explique ainsi le raisonnement sur l'adage "pas d'avant ni d'après dans la Tora" : Les statuts concernant les jachères et années sabbatiques seront écrites plus tard (cf. Le 25:1 à 26:46) par Moïse, mais dès la cérémonie d'Ex 24:6-7, Israël s'engage à respecter toutes les mitsvot du "séphèr ha-berit" ("livre de l'alliance") : "nous ferons" celles qui sont déjà écrites, ainsi que celles qui le seront plus tard et que "nous écouterons" ; ce n'est pas un chèque en blanc, mais le signe que l'ordre chronologique de l'écriture de la Tora n'est pas important.

² Tora Temima ajoute cette explication : "pour écouter", [c'est-à-dire "pour comprendre"].

ספרנו שמות פרשנה משפטים פרק כד פסוק ז	Sforno sur Ex 24:7 (traduct° d'après le site Sefaria)
<p>(ז) ספר הברית. הספר שכתב בו דברי ה' והמשפטים שעיליהם יכרתו הברית, אמרו לעלה ויכתוב (פסוק ד):</p> <p>ויקרא באזני העם. שידעו מה הם מקבלים עליהם, שלא יהיו כmutius:</p> <p>נעשה ונשמע. נעשה לתוכלית שנשמע בקולו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס כענין עושי דברו לשמעו בקול דברו (תהלים כג, כ):</p>	<p>(7) "<i>Le livre de l'alliance</i>" – Le livre dans lequel les paroles de Dieu ont été écrites ainsi que les ordonnances sur lesquelles l'alliance a été conclue, celles dont il a été dit et écrit plus haut (24:4).</p> <p>"<i>il lut aux oreilles du peuple</i>" – [Moïse a lu le contenu] afin que le peuple sache à quoi il s'était engagé. Ce n'est qu'en connaissant le contenu qu'ils seraient empêchés de violer les commandements par inadvertance.</p> <p>"nous ferons et nous écouterons" – référence à une action conçue pour s'assurer qu'ils pourraient obéir aux directives de Dieu sans penser à aucune récompense qui leur serait réservée en faisant cela. Nous trouvons une construction similaire dans : [vous] "<i>qui faites sa parole, écoutant la voix de sa parole</i>" (Ps 103:20).</p>

פנימיות שמות פרק כד פסוק ז	Panim Yaphot sur Ex 24:7
<p>(ז) ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. כבר כתבו לעיל אמן העיקר נראה מפני שאחוז"ל [שבת פה א] מי גילה לבני רוזה שהמלאים משתמשים בו בכתב תהלים כג, כ] עושי דברו לשמעו בקול דברו. כבר כתבו בפ' בא כי עניין הקדמת עשייה לשם היא כי שמיעה הוא לשון הבנת טעם הדבר, שעיקר העבודה הוא לעשות המצווה מבלי החקירה על הטעם, כמו שמצוינו באברהם אבינו בעקידה אף שהיא קשה בעיניו כמו "שׁחֹזֶל" [ירושלמי תענית פ"ב, ה"ד] אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרה לך זרע וכוכו ולא חקר על הדבר, אמנם אחר עשיות המצווה יזכהו ה' להבין שורשו וטעמו וזה המביא לידי לימוד.</p> <p>ואף שאחוז"ל [ב"ק יז א] גדול הלימוד שמביא לידי מעשה וכן אמרו במתני' דאבות [פ"ד מ"ה] הלומד ע"מ לעשות מספיקין בידו וכו', היינו שציריך אדם למדוד ע"מ לעשיות המעשה, כי המעשה הוא עיקר כמו "שׁחֹזֶל" שם פ"א מ"ז] לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה, אלא דמליא בהתקרבות אל ה' בעשיות המצווה יהונינה ה' באור השכל להבין טעמו, וזה שבתחילתה אמרו נעשה אבל כשרא לפניהם ספר הברית והתחיל לפתוח עיניהם בלימוד התורה ומצוותה אמרו נעשה, וע"ז זה נזכה לבוא לידי נשמע להבין טעם הדבר באור השכל האמתי.</p>	<p>(7) "<i>Ils dirent : tout ce qu'a dit Hachem, nous ferons et nous écouterons</i>" – Nous avons déjà écrit plus haut, bien que l'essentiel semble, d'après ce qu'ont dit les Sages, -que leur mémoire soit bénie-, (<i>Shabbat</i> 88a) : Qui a révélé à mon fils ce secret que les anges l'utilisent, comme il est écrit : "[vous] qui exécutez sa parole, écoutant la voix de sa parole" (Ps 103:20). Nous avons déjà écrit sur ce verset qu'il arrive que l'action précède l'écoute, car "entendre" est un mot signifiant "comprendre le sens" de la chose, mais l'essentiel du service, c'est de faire (mettre en pratique) la mitsva sans faire d'enquête sur son sens ; comme nous le trouvons chez Abraham, notre père, lors de la "Aqédah", même si c'était difficile à ses yeux, comme l'on dit les Sages, -que leur mémoire soit bénie-, (<i>T. Yerushalmi, ta anit</i> 2:4) : Hier tu m'as dit : "car en Isaac te sera appelée [une] semence, etc." (Ge 21:12), et il n' pas fait d'enquête sur le sujet ; en effet, après avoir fait les pains sans levain, Dieu lui permettra d'en comprendre la racine et le goût, et c'est l'acte qui mène à l'apprentissage.</p> <p>Et c'est même ce qu'ont dit les Sages, -que leur mémoire soit bénie-, (<i>Bava Qama</i> 17a) : grande est l'étude qui conduit à l'action et c'est ainsi qu'on dit, selon les enseignements des pères (<i>Mishna avot</i> 4:5) : "celui qui étudie dans le but de "faire" ("mettre en pratique"), il lui suffit d'étudier, etc. Nous avions l'habitude de dire qu'une personne doit apprendre ("étudier") dans le but de faire l'acte, car c'est l'acte qui est l'essentiel, comme c'est dit en (<i>ibidem</i> 1:17) : l'essentiel, ce n'est pas l'étude ("midrash"), c'est l'action ; mais chaque fois que nous nous rapprochons de Dieu en faisant ("accomplissant") les mitsvot, Dieu lui offrira la lumière pour en comprendre le sens ; et c'est pourquoi ils ont dit d'abord "nous ferons", mais quand il a lu le Livre de l'Alliance devant eux et commencé à ouvrir leurs yeux à l'étude de la Tora et de ses commandements ("mitsvot"), ils ont dit : "nous ferons", et ainsi nous mériterais d'entendre et de comprendre le sens de l'affaire à la lumière de la vraie compréhension.</p>

אמנם לאחר דבר הראשון ירדו קצת ממעליהם שהיתה תשוקתם לשמעו מפני הש"י ואמרו [דברים ה, כד] ואת דבר אלינו ושמענו ועשינו, הרי שהקדימו שמיעה לעשייה ולא חסקו לאורה שכל האמתי הבא אחר העשייה ואף שהוא תכלית עסוק התורה והמצוות לשם, כי ע"י התורה והמצוות יזכה להשיג שכל האור ושורשי התורה והמצוות, ואחוז"ל [פסחים נ ב] לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שע"י עסוק התורה והמצוות יזכה להבין שורשי המצוות ויגדל תשוקתו להתדבק בעבודתו ותורתו יתברך, וכל מה שיתמיד בעסוק המצוות ישכיל ויבין כי עד עתה לא השיג ולא היה חסקו כאשר היה עתה, כמו שנאמר [תהלים יט, ג] יום ליום ביע אומר, ויבואר עוד במקומות הרבה העניין הנפלא הזה :

Il est vrai qu'après le premier discours, ils sont descendus un peu de leur prétention, qu'était leur désir d'entendre de la bouche de Hachem, -qu'il soit béni-, et ils ont dit [De 5:27] : "[tout ce que l'Éternel, notre Dieu, t'aura dit, et] nous l'écouterons, et nous le pratiquerons" (De 5:27) Certes, ils ont mis l'écoute avant l'action et ne désiraient pas la lumière qui vient dans toute sa vérité après l'action, même si c'est le but de s'occuper de la Tora et de ses Mitsvot pour elle-même ("lo lishmâh"). Car c'est par la Tora et les mitsvot qu'il pourra atteindre toute la lumière et les racines de la Tora et des mitsvot ; et les Sages, -que leur mémoire soit bénie-, ont dit : (Pessahim 50b) : "Il vaut toujours mieux étudier et pratiquer la Tora même si ce n'est pas dans un but désintéressé ("lo lishmâh") [plutôt que de s'en abstenir], car on en viendra [tôt ou tard] à le faire d'une manière désintéressée"¹ ; car c'est le fait de s'occuper de la Tora et des mitsvot qui fait obtenir de comprendre les racines des mitsvot et grandir le désir de s'attacher à son service et sa Tora sera bénie : et quiconque persévétera dans la pratique ("ésèq") des mitsvot deviendra perspicace et comprendra que jusqu'à présent il ne l'avait pas atteint et qu'il ne le désirait pas [autant] que maintenant ; comme il est dit : "Un jour en proclame la parole à l'autre jour" (Ps 19:3) ; et cette merveilleuse affaire sera encore expliquée en de nombreux endroits.

רש"ר הירש שמות פרק כד פסוק ז

(ז) **ספר הברית:** התורה הכתובה (פסוק ד), שכבר נאמרה להם בעל פה בלשומתה (פסוק ג), ושקיבלו עליהם לקיימה ולעשותה, ועתה היא חובה עליהם בתוקף הברית: **נעשה ונשמע.** לעיל פסוק ג, לאחר הרצאת המשפטים בדברים שבבעל פה, די היה בשבועות "נעשה". הן הובאו המצוות לידיעם על כל פרטיהם ודקדוקיהם, ולא נשאר להם אלא לקבל עליהם לעשותן. אולם הדברים שבכתב לא כללו אלא יסודות המצוות בקייזור הלשון, כפי שהם מונחים לפניו בתורה שכחתם, והרצאת פרטי הדברים נעשתה עניין להוראה שבבעל פה ולשימת הלב דרך שמיית האוזן. שבועות "נעשה" לגבי התורה הכתובה, שנייתה להם להגות בה, תחול רק על לשון המקרא, והמקרא חסר שלמות ללא המסורת שבבעל פה. לפיכך הם הוסיפו כאן: "ונשמע" - כאמור: כל אשר - דבר ה', ולא רק כללי היסוד שקראו כאן באוזננו, נעשה, ולצורך עשייה - גם "נשמע", והוא אומר: על-ידי לימודם וקיים של הדברים שנשארו מסורת שבבעל פה, נגיע לידי כך שנעשה את רצון ה' באמת ובשלמות.

Samson Raphaël HIRSCH sur Ex 24:7

(7) "*le livre de l'alliance*" – La Tora écrite (verset 4), qui leur avait déjà été récitée oralement dans son intégralité (verset 3), et qu'ils ont accepté d'accomplir et de "faire" (= "mettre en pratique"), et qui désormais leur est obligatoire en vertu de l'alliance : "**nous ferons et nous écouterons**" – Ci-dessus, verset 3, après l'acceptation des ordonnances [données] oralement, il suffisait de jurer "*nous ferons*". Les mitsvot étaient portées à leur attention dans tous leurs détails [les plus] minutieux, et il ne leur restait plus qu'à accepter de les "faire". Cependant, les paroles mises par écrit ne contenaient que que les bases des mitsvot dans un langage abrégé, telles qu'elles sont exposées devant nous dans la Tora écrite, et l'acceptation des détails des paroles est une affaire d'enseignement oral et d'attention par l'écoute de l'oreille. Le serment "*nous ferons*" concernant la Tora écrite, qu'il leur a été donné de méditer, ne s'appliquera qu'au langage de l'Écriture, et l'Écriture est incomplète sans la tradition orale. Par conséquent, ils ont ajouté ici: "*et nous écouterons*" – c'est-à-dire : tout ce que – Dieu a dit, et pas seulement les règles de base qui ont été récitées ici à nos oreilles, "*nous [les] ferons*", et selon les besoins de l'action – "*nous écouterons*" aussi, cela a pour [but] de dire : par l'étude et le [bon] accomplissement des paroles qui sont restées tradition orale, nous parviendrons ainsi au [fait que] "*nous ferons*" la volonté de Dieu vraiment et parfaitement.

¹ "Traduction assistée" de l'édition STEINSALTZ du Talmud, *Traité Pessa'him* tome 2 page 9 (Biblieurope, institut israélien des Publications talmudiques, Jérusalem, 2019).

*Les commentaires sur sur Ex 24:7 dans des éditions de "compilation"*¹

תורה תמיימה שמות פרשנות משפטיים פרק כד פסוק ז	TORA TEMIMA sur Ex 24:7 (traduction Jacques KOHN)
<p>נעשה ונשמע - דרש ר' סמאַי, בשעה שהקדימו יישראל נעשה לנשמע באו ששים רבוא של מלאכי השרת וקשרו לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמעט) [שבת פ"ח א']:</p> <p>נעשה ונשמע - א"ר אלעזר, בשעה שהקדימו יישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רוזה המלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר (תהלים ק"ג) ברכו ה' מלאכיו גבורי כה עושי דברו לשם בקול דברו, מעיקרא עושי והדר לשמווע) [שם שם]:</p> <p>נעשה ונשמע - אמר לוי' והוא צדוקי לרבה, עמא פזיא, בריישא אבעיlico לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא קבליתו, אמר לוי', אנן דסיגין בשלימותה כתיב בן (משל י"א) תומת ישראלים תנחיםיא) [שם שם]:</p> <p>נעשה ונשמע - [תניא], בשעה שהקדימו יישראל נעשה לנשמע, באותו שעה קרא להם הקדוש ברוך הוא בני בכורי ישראליב) [שבת פ"ט ב']:</p> <p>נעשה ונשמע - ע"ל בפ' יתרו בפסוק וכל העם רואים וגוי (כ' ט'ו)</p> <p>(פרק כ פסוק טו) וכל העם רואים - מגיד שלא היה בהם סומין, ומণין שלא היו בהם אלמים שנאמר (י"ט ח') ויענו כל העם, ומणין שלא היה בהם חרשין שנאמר (פ' משפטיים) ויאמרו וגוי נעשה ונשמע,</p> <p>ומणין שלא היה בהם חרינן שנאמר (י"ט י"ז) ויתיצבו מתחתית ההר, ומणין שלא היה בהם טפשים שנאמר (פ' ואתחנן) אתה הראת לדעתצט) [שם]:</p>	<p>(7) Nous ferons et nous écouterons – Rabbi Simaï a interprété : Quand les enfants d'Israël ont dit : "Nous ferons" avant : "Nous écouterons", six cent mille anges de service sont venus couronner chacun d'eux avec deux couronnes, l'une pour le "Nous ferons", l'autre pour le "Nous écouterons". (<i>Shabbath</i> 88a)</p> <p>Nous ferons et nous écouterons – Rabbi El azar a enseigné : Quand Israël a dit : "Nous ferons" avant : "Nous écouterons", une voix divine s'est manifestée en disant : "Qui donc a révélé à mes enfants ce secret, auquel n'avaient accès que les anges de service ?", ainsi qu'il est dit (<i>Ps 103:20</i>) : "Bénissez Hachem, Ses anges, d'une force puissante, qui "faites" Sa parole pour "écouter" la voix se Sa parole" – d'abord : "qui faites", ensuite : "pour écouter" [c'est-à-dire pour comprendre] (<i>ibid.</i>)</p> <p>Nous ferons et nous écouterons – Un sadducéen a demandé à Rava : "Vous êtes un peuple de gens pressés ! Vous auriez dû commencer par écouter [pour apprendre ce qui vous était ordonné], et ensuite, si vous étiez capables [d'y obéir], vous l'auriez accepté ; et sinon; vous ne l'auriez pas accepté." Il a répondu : "Nous, [le peuple juif], sommes d'une confiance inépuisable, ainsi qu'il est écrit (<i>Pr 11:3</i>) : "C'est l'intégrité des justes qui les guidera" [et ils n'en subiront aucun désagrément] (<i>ibid.</i>).</p> <p>Nous ferons et nous écouterons – [Une barayetha nous enseigne :] Quand Israël a dit : "Nous ferons" avant : "Nous écouterons", le Saint, -béni soit-il-, a dit d'eux : "Israël est mon fils, mon premier-né" (<i>Shabbat</i> 89b).</p> <p>Nous ferons et nous écouterons – Voir commentaire supra 20:15 ("et tout le peuple voit, etc.")</p> <p>(20:15) "Et tout le peuple voit" – Cela nous apprend qu'il n'y a pas d'aveugles parmi eux. Et d'où sait-on qu'il n'y avait pas de muets parmi eux ? Du verset (supra 19:8) : "Le peuple entier répondit". Et d'où sait-on qui'il n'y avait pas de sourds parmi eux ? Du verset (infra 24:7) : "Nous ferons et nous écouterons".</p> <p>Et d'où sait-on qu'il n'y avait pas d'estropiés parmi eux ? Du verset (supra 19:17) : "Ils se sont tenus dans le bas de la montagne". Et d'où sait-on qu'il n'y avait pas de sots parmi eux ? Du verset (De 4:35) : "Il t'a été montré pour savoir ..." (<i>Mekhilta</i>)</p>

¹ Il s'agit de "Tora Temima", du "Da'at Miqra" et du "séfér ha-aggada" de Bialiq.

דעת מקרא - שמות פרק כד פסוק ז	DA AT MIQRA sur Ex 24:7
<p>(ז) וַיִּקְחֵה סֶפֶר הָבָרִית – לֹא נִתְהַרֵּשׁ בְּכֹתֶב, מַהוּ הַסֶּפֶר הַזֶּה. וְאָמְרוּ בֹּזֶה לְעֵזֶר רְבּוֹת וְשׂוֹנוֹת.</p> <p>[ראה במילחתא שם ובפירושים והערות של הורוביץ-רבין].</p> <p>*⁴ וְלֹפִי הַקְשָׁרָה הַכְּתוּבִים מִסְפָּר לוֹמֶר, שַׁהְוָא הַסֶּפֶר שֶׁכְּתָב בֹּו מִשְׁהָאָת כָּל דְּבָרִי הַזֶּה, כֹּאֲמֵר בְּפָסוֹק ד. וְנִקְרָא סֶפֶר הָבָרִית עַל שְׁם שֶׁכְּתָב בֹּו הוּא מַעֲקָרִי תְּנַאי הָבָרִית פְּנִכְרָת בְּשֻׁעָה זוֹ בֵּין י' וּבֵין יְשָׁרָאֵל.</p> <p>וַיִּקְרָא בָּאָזְנֵי הָעָם – כִּכְרֵר סֶפֶר מִשְׁהָ לְעֵם אֶת הַדְּבָרִים הַכְּתוּבִים בְּסֶפֶר הַזֶּה (ראה לעיל פסוק ג). אֶלָּא שָׁאָז סֶפֶר בָּעֵל פֶּה, וְעַתָּה קָרְאָם מִתּוֹךְ הַכְּתוּב. לְשׁוֹן בָּאָזְנֵי הָעָם מִשְׁמָעָ, שְׁקָרָא בָּקָול בָּרוּר, וְכָלָם שְׁמָעוּ בָּאָזְנֵיכֶם.</p> <p>וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נִعְשָׂה וּנִשְׁמָע – כִּכְרֵר אָמְרוּ הָעָם מִעִין הַדְּבָרִים הַאֲלָה (לעיל בפסוק ג). וְכָמוֹ שְׁבָאָרְנוּ בְּדִבּוֹר הַקּוֹדֶם, אָמְרוּ זֹאת עַל הַדְּבָרִים שְׁשָׁמְעוּ מִפִּי מִשְׁהָ בָּעֵל פֶּה, וְכָאן אָמְרוּ זֹאת עַל דְּבָרִי הַסֶּפֶר שְׁקָרָא מִשְׁהָ. שֶׁם הַכְּתוּב מִסְפָּר : וַיַּעֲזַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמֶר. וְכָאן "וַיֹּאמֶר" בַּלְבֵד, לְפִי שָׁפָט מִשְׁמָךְ הַכְּתוּב עַל הַדְּבָר שֶׁם. וְעוֹד : שֶׁם הִיא זֹהַתּוֹךְ הַתְּלִקְבּוֹת וְהַתְּرִגְשּׁוֹת עַל הַדְּבָרִים הַקְּשָׁרִים שְׁשָׁמְעוּ. וְכָאן כָּרֵר לֹא קָיוֹ הַדְּבָרִים חֲדָשִׁים.</p> <p>וַיַּגְ�נוּ כָּאן מִשְׁהָ וַיִּשְׂרָאֵל כְּבָרֶךָ בְּנֵי אָדָם הַמְּתַקְשִׁרִים בְּבָרִית. תְּחִלָּה הַם מִסְכִּים בָּעֵל פֶּה לְזִיכְרֵי הָבָרִית, וְאַחֲרֵךְ כּוֹתְבִים אֶת תְּנַאי הָבָרִית עַל סֶפֶר, וּקוֹרְאים בָּקָול רַם אֶת הַכְּתוּב, וּמִפְרְשִׁים בְּפִיהָם אֶת הַסְּכָמָת לְכֹתֶב. שֶׁם אָמְרוּ 'נִعְשָׂה וּנִשְׁמָע' בַּלְבֵד (וכו לעיל יט ח), וְכָאן לִימֶר חִזּוֹק וְהַטְעָמָה אָמְרוּ : 'נִעְשָׂה וּנִשְׁמָע'. כֹּלּוּמֶר : נוֹקִים וּגְמַלְאָת הַדְּבָרִים בְּדִיקָה. וְכוֹן תְּרַגְּמָן אָוֹנְקָלוֹס : נִעְבִּיד וּנוֹקָבֶל.</p> <p>וַיִּשְׁמַרְתִּינוּ (בבלי שבת פח סוף ע"א וראש ע"ב), שְׁדָרְשׁו : נִשְׁמָע בָּאָזְנֵינוּ מִמֶּשֶׁן. וְהַקְדִּימוּ כָּאן יִשְׂרָאֵל 'נִעְשָׂה' ל'נִשְׁמָע'. כֹּלּוּמֶר : שְׁהָסְכִּימוּ לְקַבֵּל עַלְיָהָם אֶת הַדְּבָרִים קְדֻם שְׁשָׁמְעוּם הַיְּטָב עַד תְּמַמָּה ; וְהוּא שְׁבָח גָּדוֹל לַיִשְׂרָאֵל ; וְהִיא מִפְדָּת מְלָאָכִי הַשְּׁרָת, שְׁנָאָמֵר בָּהֶם : 'עֲשֵׂי דָּבָר לְשָׁמָע בָּקָול דָּבָר' (תה' קג ד וראה ב'דעת מקרא' שם).</p>	<p>(7) "Il prit le livre de l'alliance" – Il n'est pas précisé dans ce verset quel est ce livre. Et les Sages, -que leur mémoire soit bénie"ont exprimé à ce sujet des avis nombreux et divers.</p> <p>Note 4th[Voir dans la <i>Mekhilta</i> avec les commentaires et les remarques de Hurvits-Rabin.]</p> <p>Et selon le contexte des Écritures, il est possible de dire que c'est le livre dans lequel toutes les paroles de Dieu ont été écrites, comme l'indique le verset 4. Et on l'appelle le "<i>Livre de l'Alliance</i>" à cause du nom sous lequel sont écrits les principaux termes de l'alliance qui fut conclue à cette époque entre Dieu et Israël.</p> <p>"Il lut aux oreilles du peuple" – Moïse avait déjà dit au peuple les paroles écrites dans ce livre (voir le verset 3 ci-dessus). Sauf qu'alors il les avait dites oralement, mais maintenant il les lit à partir d'un écrit. L'expression "aux oreilles du peuple" signifie qu'il lit d'une voix claire et que tous entendent de leurs oreilles oreilles.</p> <p>"Ils dirent : tout ce qu'a dit Hachem, nous ferons et nous écouterons" – Le peuple s'est déjà exprimé au sujet de ces paroles (ci-dessus, au verset 3). Et comme nous l'avons expliqué dans le paragraphe précédent, ils ont dit cela à propos des paroles qu'ils avaient entendues oralement de la bouche de Moïse, et ici ils disent cela à propos des paroles du livre que Moïse a lu. Là, l'Écriture dit : "Et tout le peuple répondit d'une seule voix et dit". Mais ici "et ils dirent" seulement, d'après ce que soutient le verset sur ce qui y a été dit. Et plus encore : Là, c'était là un mélange d'enthousiasme et d'excitation face aux nouvelles paroles qu'ils avaient entendues. Mais ici, les paroles ne sont plus nouvelles.</p> <p>Moïse et Israël se sont comportés ici à la manière des êtres humains qui contractent une alliance. D'abord, ils acceptent verbalement les voies de l'alliance, puis ils écrivent les termes de l'alliance sur un livre, lisent l'écrit à haute voix et expriment de leur bouche leur accord avec l'écrit. Là, ils ont dit "<i>nous [le] ferons</i>" seulement (comme plus haut, en 19:8), mais ici, avec plus de forte et d'insistance, ils ont dit : "<i>nous [le] ferons et nous écouterons</i>". C'est-à-dire, nous accomplirons et remplirons les choses avec précision. Et c'est ainsi que traduit Onqélos : "<i>nous exécuterons et nous accepterons</i>".</p> <p>Certains de nos rabbins (<i>T. Babli, Shabbat</i> 88a en bas, et 88b en haut), ont interprété : nous l'avons réellement entendu de nos oreilles. Et Israël a ici fait précéder "<i>nous ferons</i>" devant "<i>nous écouterons</i>". C'est-à-dire qu'ils ont convenu d'accepter d'abord les paroles qui leur étaient imposées, avant qu'ils les aient bien entendues jusqu'au bout ; et c'est tout à l'honneur d'Israël ; c'est l'attribut des anges au service, dont il est dit : "[vous] qui exécutez sa parole, écoutant la voix de sa parole" (<i>Ps 103:20</i> et y voir le commentaire du <i>Da at Miqra</i>).</p>

<p>מִדְרָשׁ עַל : "נָשָׂה וּנְשָׂעֵן" ¹ (ספרי ברכה ; פסיק"ר כ"א)</p> <p>"וַיֹּאמֶר יְהִי מִשְׁנֵי בָּא" וְגֹו' (דב' ל' ב) – כַּשְׁנִגְלָה הַמָּקוֹם לְמִן תּוֹרָה לִיְשָׂרָאֵל, לֹא עַל יִשְׂרָאֵל בָּלְכֵד הוּא נִגְלָה, אַלְיאָ עַל כָּל-הָעָמֹות.</p> <p>בְּתַחְלָה הַלְךָ אַצְלָ בְּנֵי עַשְׂוֹ וְאָמַר לָהֶם : מִקְבְּלִים אַפְּמָם אֶת הַתּוֹרָה ? אָמַרוּ לוּ : מָה כְּתוּב בָּה ? אָמַר לָהֶם : "לֹא תִּרְצֹחַ". אָמַרוּ לְפָנָיו :: רְבוּנוֹ שְׁלָלָוּם, כָּל עַצְמוֹ שֶׁל אָוֹתוֹ אֲבֵיכֶם רֹאשֵׁם הוּא "וְקִידְמִים יְדִי עַשְׂוֹ" (בר' כ"ז כ"ג) וְלֹא הַבְּטָחוֹ אָבִיו אַלְיאָ עַל קָרְבָּן "וְעַל-חֶרְבָּךְ תִּחְזֹה" (בר' כ"ז מ) – אֵין אָנוּ يִכּוֹלִים לְקַבֵּל אֶת-הַתּוֹרָה.</p> <p>הַלְךָ לוּ אַצְלָ בְּנֵי עַמּוֹן וּמִזְמָאָה, אָמַר לָהֶם : מִקְבְּלִים אַפְּמָם אֶת הַתּוֹרָה ? אָמַרוּ לוּ : מָה כְּתוּב בָּה ? אָמַר לָהֶם : "לֹא תִּגְנַּאֲרָה". אָמַרוּ לְפָנָיו :: רְבוּנוֹ שְׁלָלָוּם, כָּל-עַצְמוֹ שֶׁל אָוֹתָם הָאָנָשִׁים אֵינָם בָּאים אַלְיאָ מְגֻאָה וְנִתְהָרֵן שְׁמֵי בְּנוֹת-דִּזְׁוֹט מְאַבְּיָהָן" וְגֹו' (בר' י"ט ל"ו) – אֵין אָנוּ יִכּוֹלִים לְקַבֵּל אֶת-הַתּוֹרָה.</p> <p>הַלְךָ לוּ אַצְלָ בְּנֵי יִשְׁמְעָאֵל, אָמַר לָהֶם : מִקְבְּלִים אַפְּמָם אֶת הַתּוֹרָה ? אָמַרוּ לוּ : מָה כְּתוּב בָּה ? אָמַר לָהֶם : "לֹא תִּגְנַּבְ". אָמַרוּ לְפָנָיו :: רְבוּנוֹ שְׁלָלָוּם, כָּל-עַצְמוֹ שֶׁל אָוֹתָם הָאָנָשִׁים אֵינָם אַלְיאָ מִן הַגְּנָבָה וּמִן הַגְּזֹל "פְּרָא אָזְם, יָדוֹ בְּכָל וִינְדָל בּוֹ" (בר' י"ט י"ב) – אֵין אָנוּ יִכּוֹלִים לְקַבֵּל אֶת-הַתּוֹרָה.</p> <p>לֹא בִּיתָה אָמָה בְּאָפוֹת שְׁלָא הַלְךָ וְדִבֶּר וְדִפְקָע עַל פִּתְחָה, אָם יַרְצֹא וַיִּקְבְּלוּ אֶת-הַתּוֹרָה.</p> <p>וְאַמְרָכָה בָּא לֹא אַצְלָ יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוּ : "נָשָׂה וּנְשָׂעֵן", זֶה יָאָשָׂר :</p> <p>"יְהִי מִשְׁנֵי בָּא וְזָרָח מִשְׁעֵיר לְמוֹ, הַזְּפִיעַ מֵהָר פָּארָן וְאַתָּה מִרְבְּבָת קָרְשָׁת, מִימַּנְיוֹ אַשׁ דָת לְמוֹ" (דב' ל"ג ב').</p>	<p>BIALIQ "Séphèr ha- Aggada". Midrash sur "Na aséh we-nishma "</p> <p><i>Il dit : Hachem est venu du Sinaï, etc.</i> (De 33) – Quand le LIEU ² s'est révélé pour donner [la] Tora à Israël, ce n'est pas sur Israël seul qu'il s'est révélé, mais sur tous les peuples.</p> <p>Au commencement, il est allé chez les fils d'Esaü et il leur dit : Est-ce que vous acceptez la Tora ? Ils lui dirent : Qu'est-ce qui y est écrit ? Il leur dit : "Tu ne tueras pas". Ils lui dirent : Maître du monde, c'est l'essence même de leur père d'être un tueur : "les mains sont les mains d'Esaü" (Ge 27:22) et son père n'a fait confiance qu'en l'épée : "Tu vivras grâce à ton épée" Ge 27:40). Nous ne pouvons pas recevoir la Tora !</p> <p>Il s'en alla chez les fils d'Ammon et Moab et il leur dit : Est-ce que vous acceptez la Tora ? Ils lui dirent : Qu'est-ce qui y est écrit ? Il leur dit : "Tu ne commettras pas d'adultérerie". Ils lui dirent : Maître du monde, c'est l'essence même de ces hommes qui ne sont venus que par l'adultérerie "Les deux filles de Loth devinrent enceintes de leur père, etc." (Ge 19:36). Nous ne pouvons pas recevoir la Tora !</p> <p>Il s'en alla chez les fils d'Ishmaël ; il leur dit : Est-ce que vous acceptez la Tora ? Ils lui dirent : Qu'est-ce qui y est écrit ? Il leur dit : "Tu ne voleras pas". Ils lui dirent : Maître du monde, c'est l'essence même de ces hommes qui ne vivent que de vol et de rapine "Cet homme sera comme l'âne sauvage ; sa main se dressera contre tous, et la main de tous contre lui" (Ge 16:12). Nous ne pouvons pas recevoir la Tora !</p> <p>[Il n'y eut pas peuple sur peuple à qui il ne soit allé demander, en frappant à [leur] porte, s'ils voulaient recevoir la Tora.] ³</p> <p>Et après cela il s'en est venu chez Israël. Ils lui dirent : "Nous [la] mettrons en pratique, nous [y] obéirons" (Ex 24:7) ⁴. C'est ce qui est dit : "Le Seigneur est venu du Sinaï. Il s'est levé pour eux du côté de Séir, il a resplendi depuis le mont de Paran ⁵ et il est arrivé à Mériba de Cadès : à sa droite brillait pour eux le feu de la Loi" (De 33:2).</p>
---	--

¹ Texte cité d'après le recueil en hébreu vocalisé « Sèphér ha-Aggada » de Chayim Nahman BIALIQ, dans la section "Mattan Tora", § 29, p. 59 (Edition Debir, Tel Aviv, 1987). Ce midrash, présent dans divers textes rabbiniques anciens, est cité ici dans la formulation de "Pesiqta rabbati" (21) ; la phrase introductory, brève et claire, est reprise de "Sifré Devarim" (343).

² « le Lieu » est un des divers "surnoms" utilisés par respect dans la tradition rabbinique pour désigner Dieu sans utiliser son nom.

³ Cette phrase, absente de la "Pesiqta rabbati", semble avoir été ajoutée par les auteurs du recueil de Bialiq. Elle est, pour cette raison, ici typographiée dans une autre police hébraïque que le reste.

⁴ « **Nous [la] ferons et nous [l']écouterons !** ». Telle est la traduction littérale de la célèbre expression hébraïque en Exode 24:7 (« **na aséh we-nishma** ») où l'étonnant ordre des mots du texte biblique a inspiré bien des réflexions.

⁵ Séir = domaine d'Esaü ; Paran = domaine d'Ismaël.

L'expression "Na'aseh wenishma" évoquée dans des commentaires anciens sur d'autres versets que Ex 24:7.

<p>מיכילתא דרבי יישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ז</p> <p>[כ א] לאמר. מלמד שהוא אומרם על הן הן ועל לאו לאו, דברי רבי יישמעאל; רבי עקיבא אומר, על הן הן ועל לאו הן.</p> <p>- ד"א לאמר, צא ואמר אליהם והשיבני את דבריהם. ומניין שהיה משה מшиб דברים לפני הגבורה, שנאמר וישב משה את דברי העם אל ה', ומה היו דברי העם [שמות כד ז] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ומניין שהוזדה המקומם לדבריהם, שנא' [דברים כה] ויאמר ה' אליו - הטיבו כל אשר דברו.</p>	<p>Mekhilta de Rabbi Yishma'el sur Ex 20:1 (traduct°d'après site Sefaria)</p> <p>(20:1) "pour dire" – Cela enseigne qu'ils ont répondu à [une question] affirmative (c'est-à-dire "vous devez, etc.") [par] l'affirmative ("oui") et à [une question] négative [par] la négative. Rabbi Aqiba dit : à [une question] affirmative [par] l'affirmative, – et à [une question] négative [par] l'affirmative.</p> <p>- Autre interprétation : "pour dire" – Va leur dire (ce que je vous ai dit) et rapporte-moi leurs paroles. Et d'où [sait-on] que Moïse a rapporté [leurs] paroles devant le Tout-Puissant ? c'est qu'il est dit (Ex 19:8) : "<i>Et Moïse rapporta les paroles du peuple à Hachem</i>". Et quelles étaient les paroles du peuple ? "Tout ce que Hachem a dit, nous [le] ferons et nous [l']écouterons" (Ex 24:7). Et d'où [sait-on] que "le Lieu" ¹¹ a reconnu [que c'étaient] leurs paroles ? C'est qu'il est dit : "<i>et Hachem me dit : -[J'ai entendu la voix des paroles de ce peuple, qu'ils t'ont dites :]- tout ce qu'ils ont dit, ils l'ont bien dit</i>" (De 5:28).</p>
<p>מיכילתא דרבי יישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ה</p> <p>[כ א] ד"א אנכי ה' אלהיך. שכשעמד הקדוש ברוך הוא ואמר אנכי ה' אלהיך, הייתה הארץ חלה שנאמר [שופטים ה ד] ה' בצאתך משער בצדך משדה אדום ארץ רעשה; ואומר שם [/שופטים ה/ ה] הרים נזלו מפני ה', ואומר [תהלים כט ג - ט] קול ה' בכח קול ה' בהדר עד ובהיכלו כולם אומר כבוד עד שנתמלאו בתיהם מזיו השכינה.</p> <p>באותה שעה נתכנסו כל מלכי אומות העולם אצל בלעם הרשע, ואמרו לו שמא מבול מביא לעולם. אמר להם, כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר [ישעיה נד ט] כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי. אמרו לו, שמא מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש; אמר להם, לא מבול של מים ולא מבול של אש הוא מביא אלא הב"ה רוצה ליתן תורה לעמו, שנ' [תהלים כט יא] ה' עוז לעמו יתן. וכיוון ששמעו מפי הדבר הזה, פנו כולם והלכו איש איש למקוםו.</p>	<p>Mekhilta de Rabbi Yishma'el sur Ex 20:1 (traduct°d'après site Sefaria)</p> <p>(20:1) Autre interprétation : "Moi, je suis Hachem ton Dieu" – Lorsque le Saint, bénit soit-il, se leva et proclama : "<i>Moi, je suis Hachem ton Dieu</i>", la terre tomba malade, comme il est dit: "<i>Hachem, quand tu sortis de Sé ir, quand tu t'avancas des champs d'Edom, la terre trembla, [les cieux aussi dégoulinèrent]</i>" (Jg 5:4), et "<i>des montagnes dégoulinèrent devant Hachem</i>"(ibid. 5:5), et il [est] dit : "<i>la voix du Seigneur en force, la voix du Seigneur en magnificence !</i>" (Ps 29:4) ... jusque : "<i>et dans son temple, tout dit : Gloire !</i>" (ibid. 29:9). Jusqu'à ce que leurs maisons soient remplies de l'éclat de la Shekhinah.</p> <p>Au même moment, tous les rois des nations du monde entrèrent chez Balaam le méchant, et ils lui dirent : Peut-être qu'un déluge est arrivé [sur] le monde ; il leur dit : Le Saint, -bénit soit-il-, a déjà fait serment qu'il ne ferait plus arriver de déluge [sur] le monde, comme il est dit ; "<i>Car ceci m'est [comme] les eaux de Noé, lorsque je jurai [que les eaux de Noé ne passeraient plus sur la terre]</i>" (Is 54:9). Ils lui dirent : Peut-être que ce n'est pas un déluge d'eau qui arrive, mais qu'il arrive un déluge de feu ; il leur dit : Ce n'est ni un déluge d'eau ni un déluge de feu qui arrive, mais c'est le Saint, -bénit soit-il-, qui veut donner [la] Tora à son peuple, comme il est dit : "<i>Le Seigneur donnera force à son peuple</i>" (Ps 29:11). Dès lors qu'ils eurent entendu de sa bouche cette parole, ils s'en retournèrent tous chacun chez lui (littéralement : "en son lieu").</p>

¹¹ cf. page 9 note 2 : « le Lieu » est un des divers "surnoms" utilisés par respect dans la tradition rabbinique pour désigner Dieu sans utiliser son nom.

ולפיכך נתבעו אומות העולם בתורה, כדי שלא ליתן פתחון פה להם כלפי שכינה
לומר, אלו נתבענו כבר קיבלו עליינו, הרי שנתבעו ולא קבלו עליהם, שנ'
[דברים לג ב] ויאמר ה' מסני בא וגוי.

נгла על בני עשו הרשע ואמר להם, מקבלים אתם עלייכ' את התורה, אמרו לו, מה כתיב
בה, אמר להם : לא תרצה. אמרו לו, זו היא ירושה שהורישנו אבינו, שנאמר
[בראשית כז מ] ועל חרבך תהיה.

נгла על בני עמון ומואב, אמר להם, מקבלים אתם את התורה. אמרו לו, מה כתוב בה,
אמר להם, לא תנאף. אמרו לו, כלנו מניאוף דכתיב [שם / בראשית/ יט לו] ותהיין
שתי בנות לוט מאביהם, והיאך נקבלה.

נгла על בני ישמעאל, אמר להם, מקבלים אתם עלייכם את התורה. אמרו לו, מה כתוב
בה, אמר להם, אל תנוב. אמרו לו, בזו הברכה נתברך אבינו, דכתיב [שם / בראשית/
טו יב] והוא יהיה פרא אדם, וכתייב [שם / בראשית/ מ טו] כי גנב גנבתי.

וכשבא אצל ישראל, [דברים לג ב] מימינו אש דת למו, פתחו כלם פיהם ואמרו:
כל אשר דבר ה' נעשה ונעשה, וכן הוא אומר [חבקוק ג ו] עמד וימוד ארץ
ראיה ויתר גוים.

אמר רבי שמעון בן אלעזר: אם בשבע מצות שנצטו בני נח, שקיבלו עליהם איןן
יכולין לעמוד בהן, קל וחומר למצות שבתורה.

משל מלך שמנה לו שני אפטורופסין אחד ממונה על אוצר של תבן, ואחד
ממונה על אוצר של כסף ושל זהב. זה שהיה ממונה על התבן נחשד - והוא
התרעם על שלא מנו אותו על אוצר של כסף ושל זהב, וזה שהיה ממונה על
הכסף ועל הזהב אמר לו, ריקה, בתבן כפרת, בכיסף זהב על אחת כמה וכמה.
והלא דברים קל וחומר, ומה אם בשבע מצות שנצטו בני נח לא יכולו לעמוד
בhem, על אחת כמה וכמה בכל המצוות שבתורה.

- ומפני מה לא ניתנה תורה בארץ ישראל, שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם
לומר, לפי שנתנה תורה בארץ לפיכך לא קיבלו עליינו.

- **דבר אחר**, שלא להטיל מחילוקת בין השבטים, שלא יהא זה אומר בארץ נתנה
תורה, וזה אומר בארץ נתנה תורה, לפיכך נתנה תורה בדבר, דימוס פרהסיא,
במקום הפקר.

- **בשלשה דברים ניתנה תורה, במדבר ובאש ובמים**, לומר לך, מה אלו חنم לכל
באי העולם, כך דברי תורה חنم לכל באי העולם.

Et c'est pour cette raison que les nations du monde ont été sollicitées – en disant : Si nous avions été sollicités, nous l'aurions déjà acceptée ; en fait ils ont été sollicités et ils ne l'ont pas acceptée ! Comme il est dit (De 33:2) : "Et il dit : Hachem est venu de Sinaï, [et il s'est levé pour eux de Sé ir; il a resplendi de la montagne de Paran] etc." (De 33:2).

Il se révéla aux fils du méchant Esaü et leur demanda : Acceptez-vous la Tora ? ; Ils lui dirent : Qu'est-ce qui y est écrit ? ; Il leur dit : "Tu ne tueras pas" (Ex 20:13) ; ils lui dirent : [Mais] c'est ce que nous avons hérité de notre père : "par ton épée tu vivras !" (Ge 27:40).

Il se révéla aux fils d'Ammon et de Moab, il leur dit : Acceptez-vous la Tora ? ; Ils lui dirent : Qu'est-ce qui y est écrit ? ; Il leur dit : "Tu ne commettras pas d'adultère" ; Ils lui dirent : [Mais] nous sommes tous fils de l'inceste, comme il est dit (Ge 19:36) : "Et les deux filles de Lot concurent de leur père" ; comment [alors l']accepterions-nous ?

Il se révéla aux fils d'Ishmaël, il leur dit : Acceptez-vous la Tora ? ; ils lui dirent : Qu'est-ce qui y est écrit ? ; Il leur dit : "Tu ne voleras pas" ; ils lui dirent : [Mais] c'est la bénédiction par laquelle notre père a été béni, comme il est dit (Ge 16:12) : "Et il [Ismaël] sera un âne sauvage ("père adam")", et il est dit : "car voler j'ai été volé" (Ge 40:15).

Et quand il vint chez Israël, "de sa /main droite, le feu de la loi pour eux" (De 33:2) ; ils ont tous ouvert la bouche et ils ont dit : "**Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons !**" (Ex 24:7). Et c'est ainsi qu'il est dit : "Il se tint là et mesura ("wayemodèd") la terre ; il a regardé et a fait sursauter les peuples" (Ha 3:6).

Rabbi Shim'on ben Elazar a dit : Si les fils de Noé n'ont pas pu respecter les sept mitsvot qu'ils ont "reçues sur eux" [≈ acceptées], combien plus [ne pouvaient-ils pas respecter toutes] les mitsvot [qui sont] dans la Tora !

Une analogie ("mashal") : un roi nomme deux gardiens, l'un sur la réserve de blé et l'autre sur la réserve d'argent et d'or. Celui qui avait été nommé sur le blé était soupçonneux – il s'irritait de n'avoir pas été nommé sur la réserve d'argent et d'or ; et celui qui avait été nommé sur l'argent et sur l'or lui dit : Tête de linotte, si tu as été infidèle (?) avec le blé, combien plus encore [le serais-tu] avec l'argent et l'or ! N'est-ce pas un cas de "qal wa-homèr" [raisonnement à fortiori] ? : Si les fils de Noé n'ont pas pu respecter les sept mitsvot qui leur étaient commandées, combien plus encore [ne pouvaient-ils pas respecter tous les [six cent treize] mitsvot qui [sont] dans la Tora] !

- Pour quoi la Tora n'a-t-elle pas été donnée en Erets Israël ? Afin de ne pas fournir un prétexte aux nations du monde, en disant : Parce qu'elle a été donnée dans son pays (celui d'Israël), c'est pourquoi nous ne l'avons pas acceptée.

- Autre interprétation : Afin de ne pas susciter de discorde entre les tribus, qu'il n'y ait pas l'un qui dit : [la] Tora a été donnée dans mon pays ; et l'autre qui dit : [la] Tora a été donnée dans mon pays ; c'est pourquoi [la] Tora a été donnée dans le désert, [espace] de libre parole, lieu sans propriétaire.

- La Tora a été donnée dans trois "choses" ("devarim") : dans le désert, dans le feu et dans l'eau ; c'est pour te dire : comme ceux-ci sont gratuits pour tous ceux qui viennent au monde, ainsi les paroles de la Tora sont gratuites pour tout [être] qui vient au monde.

מכילתא דרבי יeshme'el יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ט	Mekhilta de Rabbi Yishma'él sur Ex 20:15 (traduct°d'après site Sefaria)
<p>[כ טו] וכל העם רואים את הקולות. רואין הנראת וושומעין הנשמע, דברי רבי יeshme'el; רבי עקיבא אומר רואין וושומעין הנראת, רואין דבר של אש יוצא מפי הגבורה ונחצב על הלוחות, שני' [תהלים כט ז] קול ה' חוצב להבות אש.</p>	<p>(20:15) "<i>Et tout le peuple voit les voix</i>" – Ils voient ce qui était visible et entendent ce qui était audible. Ce sont les paroles de Rabbi Yishma'él. Rabbi Aqiba dit : ils voient et entendent ce qui est visible. Ils voient la parole de feu qui sort de la bouche du Tout-Puissant et qui est gravé ("nihtsav") sur les table[te]s, comme il est dit : "<i>la voix de Hachem fait jaillir ("hotsév") des flammes de feu</i>"(Ps 29:7).</p>
<p>וכל העם רואין [את הקולות, קול] קולי קולות ולפיד לפידי לפידים; וכמה קולות היו וכמה לפידים היו, אלא שהיו ממש מייעים את האדם לפוי כחו, שני' [שם שם / תהילים כט ז] קול ה' בכתה.</p>	<p>"<i>Et tout le peuple voit</i>" [les voix, voix] ma voix des voix, et une flamme, ma flamme, des flammes. Combien de voix y avait-il et combien de flammes y avait-il ? Cependant elles faisaient entendre l'homme selon sa force ("koah"), comme il est dit : "<i>voix de Hachem dans la force ("koah"), voix de Hachem dans la magnificence</i>" (Ps 29:4).</p>
<p>רבי אומר להודיע שבחן של ישראל, שכשעמדו כולם לפני הר סיני לקבל את התורה היו שומעין את הדיבור ומפרשים אותו, שנאמר [דברים לב י] יסובבנהו יבוננהו, שכיוון שהיו שומעין הדיבור מפרשיהם אותו.</p>	<p>Rabbi dit : c'est pour nous faire connaître l'éloge d'Israël, car lorsqu'ils se tenaient tous devant la montagne du Sinaï pour recevoir la Tora, ils ont entendu le discours ("dibbûr") et l'ont commenté ("pérêsh"), comme il est dit : "<i>il en fait le tour, il s'y intéresse</i>"(De 32:10) ; dès qu'ils ont entendu le discours, ils l'ont commenté.</p>
<p>ר' אליעזר אומר להודיע שבחן של ישראל, שכשעמדו כולם לפני הר סיני לקבל את התורה, מגיד שלא היה בהן סומין, שני' וכל העם רואים; מגיד שלא היה בהן אלמים, שני' [שמות יט ח] ויענו כל העם ייחדו; ומלמד שלא היה בהן חרשיין, שנאמר [שם / שמota / כד ז] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע; וממן שלא היה בהם גרים, שנאמר [שם / שמota / יט יז] ויתיצבו בתחתיות ההר; ומלמד שלא היה בהם טפשים, שנאמר [דברים ד לה] אתה הראת לדעת.</p>	<p>Rabbi Eli ézer dit : c'est pour nous faire connaître l'éloge d'Israël, car lorsqu'ils se tenaient tous devant la montagne du Sinaï pour recevoir la Tora, [cela] indique qu'il n'y avait pas d'aveugles parmi eux, comme il est dit : "<i>et tout le peuple voit</i>"; [cela] indique qu'il n'y avait pas de muets parmi eux, comme il est dit : "<i>et tout le peuple répondit ensemble</i>"(Ex 19:8), et [cela] enseigne qu'il n'y avait pas de sourds parmi eux, comme il est dit : "Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons" (Ex 24:7) ; Et d'où [sait-on] qu'il n'y avait pas de boiteux parmi eux ? c'est qu'il est dit : "<i>et ils se tinrent (debout) au pied de la montagne</i>" (Ex 19:17). et [cela] enseigne qu'il n'y avait pas d'insensés parmi eux, comme il est dit : " Cela t'a été montré, afin que tu connaisses" (De 4:35).</p>
<p>רבי נתן אומר ממן אתה אומר, שהראת המקום לאברהם אבינו גיהנום ומתן תורה וקריעת ים סוף, שני' [בראש טו יז] ויהי המשמש באה ועלטה היה והנה תנור עשו, זה גיהנום, שני' [ישעה לא ט] ותנור לו בירושלם; ולפיד אש, זה מתן תורה, שני' [שמות כ טו] וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים; אשר עבר בין הגוזרים האלה, זה קריעת ים סוף, שנאמר [תהלים קלו יג] לגוזר ים סוף לѓוזרים. הראהו בית המקדש וסדר קרבנות שנאמר [בראש ט ט] ויאמר אליו קזה לי עגלת משולשת וגוי.</p>	<p>Rabbi Natan dit : D'où [peux-]tu dire que "le Lieu" a montré à Abraham notre père, la Géhenne ("guéï hinnom"), le don de la Tora et le partage ("qeri ah") de la Mer Rouge (littéralement "mer de jonc") ? comme il est dit :"<i>Et il arriva que le soleil s'étant couché, il y eut une obscurité épaisse; et voici une fournaise fumante</i>" (Ge 15:17). – C'est la Géhenne, comme il est dit : "<i>sa fournaise est à Jérusalem</i>" (Is 31:9) "<i>et un brandon de feu</i>" (Ge 15:17) – C'est le don de la Tora, comme il est dit : "<i>Et tout le peuple voit les voix et les flammes</i>" (Ex 20:15) ; [<i>"brandon de feu"</i>] "<i>qui passa entre ces morceaux ("guezarin")</i>" (Ge 15:17) – C'est le partage de la Mer Rouge, comme il est dit : "[lui] qui a tranché ("gozér") la Mer Rouge en morceaux ("guezarin")" (Ps 136:13). Il lui montra le Temple et l'ordre ("sédèr") des sacrifices, comme il est dit : "<i>Et il lui dit : Prends pour moi une génisse de trois ans, etc.</i>" (Ge 15:9).</p>

הראהו ארבע מלכיות שהן עתידין לשעבד את בניו, שנא' [שם שם / בראשית טו/ יב] ויהי השם המש לבא ותרדמה נפלת על אברם והנה אימה החשכה גדולה נופלת עליו. אימה זו מלכות בבל, חשכה זו מלכות מדי, גדולה זו מלכות יוון, נופלת זו מלכות ריבועית, רומי חיבתה. ויש מחליפין בדבר, נופلت זו מלכות בבל, כתיב [ישע' כא ט] נפלת בבל, גדולה זו מלכות מדי, שנ' [אסטר ג א] גדל המלך אחשורוש, חשכה זו מלכות יוון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בתענית, אימה זו מלכות ריבועית, שנ' [דניאל ז ז] דחילא ואמתני ותקיפה יתרה.

מכילתא דברי ישמעאל משפטים - מסכתא דנזיקין פרשה יג

[כב א] **אם המצאה המצאה.** אין מציאה אלא בעדים.
- **בידו,** אין בידו בכל מקום אלא רשותו, אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר, שנאמר [במדבר כא כו] ויקח את כל ארצו מידון, וכתיב [בראשית כד י] ויקח העבד עשרה גמלים וגוי, הא אין ידו בכל מקום אלא רשותו.

משור עד חמור עד שה חיים.

ר"א שאין ת"ל חיים, [ומה ת"ל חיים] אלא להביא את החיים.

חאים שניהם ישלם, ולא מתים.

שנים ישלם. נמצא אתה אומר, שבעה גנבים הם; הראשון שבגנבים גונב דעת הבריות, והמסרב לחבירו לארכו ואין בלבו לקרוטו, והרבה לו בתקרובת יודע בו שאינו מקבל, והפottaח חיותו והן מכורות לחנוני, והמעוזל במדות, והמשקר במשקלות, והמערב את הגירה בתלתו והחול בפול והחומרן בזמן; מפני שאמרו המשן אינו מקבל כלל, לפיכך מושחין בו מלכים; ולא עוד אלא שעליון עליון שאם היה יכול לגנוב דעת העליונה גונבה; וכן מצינו באבשלום שנגב שלש גניבות, לב אביו וללב בית דין וללב בית ישראל, שנאמר [ש"ב=שמואל ב'=טו+] ויגנוב אבשלום וגוי;

Il lui montra les quatre royaumes qui asserviront ses enfants, comme il est dit : "Et comme le soleil se couchait, un profond sommeil tomba sur Abram; et voici, une frayeuse, une grande obscurité, tomba sur lui" (Ge 15:12). "Frayeur" – C'est le royaume de Babel. "Obscurité" – C'est le royaume de Médie. "Grande" – C'est le royaume de Grèce. "Tomba" – C'est le quatrième royaume, Rome la méchante (?).

Certains changent le propos : "Tomba" – C'est le royaume de Babel, comme il est dit : "Elle est tombée, Babel" (Is 21:9). "Grande" – C'est le royaume de Médie, comme il est dit : "le roi Assuerus a rendu grand..." (Est 3:1). "Obscurité" – C'est le royaume de Grèce, qui a obscurci les yeux d'Israël dans le jeûne. "Frayeur" – C'est le quatrième royaume, comme il est dit : "terrifiante et effrayante ("éîmetani") et extrêmement puissante" (Da 7:7).

Mekhilta de Rabbi Yishma'el sur Ex 22:3 (traduct°d'après site Sefaria)

(22:3) "Si être trouvé il est trouvé" – On ne peut "être trouvé" que s'il y a des témoins.
- "dans sa main" – (= en sa possession). Il n'y a pas possession ("beyadô") partout, mais [seulement] dans sa propriété ; Même s'il n'y a aucune preuve pour le dire, il existe une allusion ("zékhér la-davar"), comme il est dit : "et il avait pris de sa main tout son pays" (Nb 21:26), et il est dit : "Et le serviteur prit dix chameaux d'entre les chameaux de son maître, [et s'en alla; or il avait tout le bien de son maître sous sa main]" (Ge 24:10) ; – C'est bien qu'il n'y a pas possession ("beyadô") partout, mais [seulement] dans sa propriété.

"d'un bovin jusqu'à un âne, jusqu'à un mouton, en vie" –

Rabbi Aqiba dit que l'Écriture ne veut pas dire "vivant", [que veut dire l'Écriture par "vivant" ?], seulement pour introduire l'*animal* ("hayyah").

- "en vie, il [en] payera deux" – et non [la valeur des animaux] morts.

"il [en] payera deux" – Il se trouve, dis-tu, sept [sortes de] vols ; Le premier des voleurs [est celui] qui vole la connaissance des gens [c'est-à-dire les tromper] : Celui qui importune son ami pour l'héberger alors qu'il n'a pas l'intention [de l'inviter] ; Celui qui offre souvent des cadeaux dont il sait qu'ils ne seront pas acceptés ; Celui qui ouvre ses tonneaux alors qu'ils ont déjà été vendus à l'épicier ; Celui qui en rajoute dans les mesures et Celui qui truque ses poids ; Celui qui mélange le repas (?) avec du trèfle, du sable avec les fèves et du vinaigre avec de l'huile. parce qu'on dit que l'huile se supporte pas l'intrigue, et c'est pour quoi c'est avec elle qu'on oint les rois ; et il n'y rien de pire que celui [dont on pense que] s'il pouvait voler la connaissance supérieure [≈ "tromper Dieu"¹²], il [la] volerait ; et c'est ainsi que nous trouvons, à propos d'Absalom, qu'il a commis trois vols : le cœur de son père, le cœur du tribunal et le cœur la maison d'Israël, comme il est dit : "et Absalom déroba [les coeurs des hommes d'Israël]" (2Sa 15:6)

¹² Tel semble être le sens de l'expression ("lignov da at èlyonah") : cf. Rashi sur Ge 4:9 et 4:17.

וכי מי גדול הגונב או הנגונב, הוי אומר זה הנגונב שהוא יודע שהוא נגונב והוא מהרייש; וכן מצינו באבותינו כשהעמדו על הר סיני בקשו לגונב דעת העליונה, שנאמר [שמות כד ז] **כל אשר דבר יי' נעשה ונשמע**, כביכול, ונגונב לב בית דין ביזן, שנאמר [דברים ה כו] מי ייתן והיה לבבם זה להם ; ואם תאמר שאין הכל גלוי וידוע לפניו,

תלמוד לומד [תה' / תהילים / עח לו - לח] ויפתו ה' בפיהם - ולכם לא נכון עמו ואפ' על פי כן והוא רחום יכפר עון, ואומר [משלי כו כג] כסף סיגים מצופה על הרש שפתים دولקים ולב רע ;

Et qui est le plus grand [voleur] ? Le voleur ou le volé ? Hélas on dit que c'est celui qui est volé, car il sait qu'il est volé et il garde le silence ; et c'est ce que nous trouvons chez nos pères, lorsqu'ils se tenaient sur la montagne de Sinaï, ils ont cherché à voler la connaissance supérieure, comme il est dit : "**Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons**" (Ex 24:7), pour ainsi dire : nous volerons le cœur du tribunal "dans notre main", comme il est dit : "Oh! s'ils avaient toujours ce cœur-là [pour me craindre et pour garder tous mes commandements]" (De 5:29) ; et si tu dis que tout ne lui a pas été révélé et connu devant lui,

[Écriture correctement interprétée dit : "Mais ils le flattaien de leur bouche [et ils lui mentaient de leur langue] ; Et leur cœur n'était pas ferme envers lui", et pourtant, "Mais lui, [qui est] miséricordieux [rahûm"], pardonna l'iniquité" (Ps 78:36-38) ; et il est dit : "Des lèvres brûlantes et un cœur mauvais sont comme de l'argent non purifié appliquée sur un vase de terre" (Pr 26:23).]

מכילתא דרבי שמואל בר יהאי פרק יט פסוק יז

(יז) **ויצא משה את העם לקראת האלקים** < אמר ר' יוסי (בן) יודן > ברבי היה אמר ה' מיסני בא (דב' לג ב) על סיני נגלה ואני אומר מיסני בא לקבל בניו בשמה מושלו משל למה הדבר דומה לחתן שיצא לקראת כלה מכבודו של יוזא אתה למד מה כבודו של נכסך לך נאמר וויצא משה את העם לקראת האלקים.

ויתיצבו בתחתית ההר נצפפו ועליהם מפורש בקבלה יונתי בהגוי הסלע בסתר המדרגה (שה"ש ב יד).

ר' אליעזר אומר אין דבר זה אמר אלא על הים הריאני את מראיך כענין שנ' התיצבו וראו את ישועת ה' (שם יד יג) השמייעני את קולך כענין שנ' ופרעה הקריב וג' ויצעקו בני ישראל אל ה' (שם יז') כי קולך ערב ותעל' שועתם אל האלקים (שם ב נג) ומראך נאה ויאמן העם (שם ד לא).

ר' עקיבא אומר אין דבר זה אמר אלא לפני הר סיני הריאני את מראיך (שה"ש ב יד) כענין שנ' וישכם בברך ובין מזבח תחת ההר [הشمיעני את קולך] כענין שנ' ויענו כל העם ייחדיו ויאמרו כל אש[ר דבר יי'] נעשה ג' [כ''] קולך ערב הטיבו <כל-> אשר דברו (דב' ה כה) ומראך נאה באهل מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' (ויק' ט ה)

MEKHILTA DE RASHBI sur Ex 19:17

(17) "Moïse fit sortir le peuple à la rencontre de Dieu" - <dit> Rabbi Yossi (fils de Yodan <avec Rabbi>) avait l'habitude de dire : "Hashem est venu du Sinai" (De 33:2) = Sur le Sinaï a été découvert et je dis du Sinaï il est venu recevoir ses fils avec sa joie de gouverneur. À quoi la chose ressemble-t-elle ? C'est semblable à un fiancé qui sort à la rencontre de la mariée pour [lui] faire l'honneur ; de l'honneur de celui qui sort tu apprends l'honneur de celui qui entre, c'est pourquoi il est dit "Moïse fit sortir le peuple à la rencontre de Dieu".

"Et ils se tinrent au pied de la montagne" - et ils se tinrent ensemble, et sur eux, c'est explicité dans la tradition, "ma colombe, [qui te tiens] dans les fentes du rocher, dans les cachettes des lieux escarpés" (Ct 2:14).

Rabbi Eliezer dit : ce n'est rien d'autre que ce qui a été dit sur la mer : "fais-moi voir ton apparence" (Ct 2:14), c'est comme dans le cas où il est dit "tenez-vous là et voyez le salut de Hashem" (Ex 14:13) ; "fais-moi entendre ta voix" (Ct 2₁₄), comme dans le cas où il est dit "Le Pharaon s'approcha, etc... et les fils d'Israël crièrent vers Hashem" (Ex 14:10) ; "car ta voix est douce" (Ct 2₁₄) : "et leur cri monta vers Dieu" (Ex 2:23) ; "et ton apparence est agréable" (Ct 2₁₄) : "et le peuple crut" (Ex 4:31).

Rabbi Aqiba dit : ce n'est rien d'autre que ce qui a été dit devant le mont Sinaï : "fais-moi voir ton apparence" (Ct 2:14), c'est comme dans le cas où il est dit "et il se leva de bon matin et bâtit un autel au pied de la montagne" (Ex 24:4) ; ["fais-moi entendre ta voix" (Ct 2:14)], comme dans le cas où il est dit "et tout le peuple ensemble répondit et dit : Tout ce [que Hashem a dit], nous le ferons" (Ex 19:8) ; "car tavoix est douce" (Ct 2₁₄) : "tout ce qu'ils ont dit, ils l'ont bien dit" (De 5:28) ; "et ton apparence est agréable" (Ct 2₁₄) : "la tente du rendez-vous, et toute la communauté s'approcha, et ils se tinrent devant Hashem" (Le 9:5).

ר' או' אין דבר זה אמר אלא לדורות הבאים יונתי בחגוי הسلح עניין שנ' היושב על חוג הארץ (ישע' מ כב) בסתר המדרגה אלו יש' שיוושבין בצד צרתן של מלכיות עד שיגיע זmanın הראיין את מראיך זה מעשה השמייעני את קולך זה תלמוד כי קולך ע[ר]ב ומראך נואה להודיע כמה מעלות בין תלמוד למעשה.

ד"א ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר בגיגית ואמר אם מקבלין אתם עלייכם את התורה >мотב< **ואם לאו** כאן תחא קבורתכם באotta שעיה געו כולם ושפכו לבם כמים בתחוםה ואמרו **כל אשר דבר ה'** **נעשה ונשמע** אמר הקדוש ברוך הוא ערבים אני צריך אמרו הרי שמים וארץ יערבונו אמר להן בטילין הן. אמרו אבותינו יערבונו אמר להן עסיקין הן אמרו בנינו יערבונו אמר הרי ערבים טובים וכן הוא אומר מפני עולמים ויונקים יסדה עוז (תה' ח ג) ואומר ותשכח תורה אלקיים אשכח בניך גם אני. (הושע ד ו)

Rabbi dit : ce n'est rien d'autre que ce qui a été dit pour les générations à venir : "ma colombe, [qui te tiens] dans les fentes du rocher" (Ct 2:14), c'est comme dans le cas où il est dit "lui qui est assis au-dessus du cercle de la terre" (Is 40:22) ; "dans les cachettes des lieux escarpés" (Ct 2₁₄) : ce sont ceux qui restent en marge des troubles du royaume jusqu'à ce que leur heure vienne ; "fais-moi voir ton apparence" (Ct 2₁₄), c'est la pratique ("ma aséh") ¹³ ; "fais-moi entendre ta voix" (Ct 2₁₄), c'est l'Étude [de la Tora] ("Talmud") ; "car tavoix est douce et ton apparence est agréable" (Ct 2₁₄) pour faire connaître combien il y a de degrés entre l'étude de la Tora et la pratique.

Autre interprétation. *"Et ils se tinrent sous la montagne"* - cela enseigne que le Saint, bénit soit-Il, plaça la montagne au-dessus d'eux comme un toit et dit : « Si vous acceptez la Tora sur vous, [c'est mieux], et sinon , vous serez enterrés ici. » à ce moment-là, Ils ont tous fondu [en larmes] et versé leur cœur comme une eau de repentance, et ils ont dit : *"tout ce que Hashem a dit, nous ferons et nous écouterons"* (Ex 24:7). Le Saint, bénit soit-il, a dit : "J'ai besoin de garants" ; ils ont dit :"voici que l'eau et la terre seront nos garants" ; il leur dit : "ils ont été réduits au chômage". Ils dirent :"nos pères seront nos garants" ; il leur dit "iils sont [trop] occupés" ; ils dirent : "nos fils seront nos garants" ; il leur dit : "Voici de bons garants", et en effet il dit : *"par la bouche des petits enfants et de ceux qui tettent, tu as fondé la force"* (Ps 8:3) et il dit : *"car tu as oublié la Tora de ton Dieu, et moi j'oublierai tes fils"* (Os 4:6).

ספרדי דבריהם פרשנת האזינו פיסקא שו	SIFRÉ Devarim § 306 (sur De 32:1) (traduct°d'après site Sefaria)
<p>דבר אחר האזינו השמים ואדרבה, על שם שנינתה תורה מן השמים שנאמר [שמות כ יט] אתם ראותם כי מן השמים דברתי עמכם.</p> <p>ותשמע הארץ אמר פי, שעלה עמדו ישראל ואמרו [שם / שמות/ כד ז] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.</p> <p>דבר אחר האזינו השמים שלא עשו ישראל מצות שנינתנו להם מן השמים ואלו הן מצות שנינתנו להם מן השמים עברו שנים וקבעות חדשן שנאמר [בראשית א יד] והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים. ותשמע הארץ, שלא עשו מצות שנינתנו להם בארץ ואלו הן מצות שננתנו להם בארץ לקט שכחה ופיהה תרומה ומעשרות שמטים ויבולות.</p>	<p>1) Autre interprétation : <i>"Tendez l'oreille, les cieux, et je parlerai"</i> – La Tora ayant été donnée des cieux, comme il est dit : <i>"Vous avez vu que j'ai parlé avec vous depuis les cieux"</i> (Ex 20:22).</p> <p><i>"Et la terre entendit les paroles de ma bouche"</i> – c'est sur elle qu'Israël s'est tenu et a dit : <i>"Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous l'écouterons"</i> (Ex 24:7).</p> <p>Autre interprétation : <i>"Tendez l'oreille, les cieux"</i> – parce que Israël n'a pas observé les mitsvot qui leur ont été données depuis les cieux ; et voici quelles sont les mitsvot qui leur ont été données depuis les cieux : la fixation des années et les mois intercalaires, comme il est dit : <i>"et qu'ils soient (les lumineux) pour signes et pour rencontres [festives] et pour jours et pour années"</i> (Ge 1:14). La terre a entendu, mais ils n'ont pas observé les mitsvot qui leur furent données pour la terre ; et voici quelles sont les mitsvot qui leur furent données pour la terre : glanage, gerbes oubliées et bordures [de champs], prélevement et dîme, jachères et jubilés.</p>

¹³ Peut-être faudrait-il traduire ce mot ("ma aséh") par "ouvrage" car c'est ce sens que prend très souvent ce mot dans le livre de l'Exode (28 fois entre 26:1 et 39:29).

ספרדי דברים פרשת האזינו פיסקא שיט	SIFRÉ Devarim § 319 (sur De 32:18) (Trad° d'après site Sefaria)
<p>דבר אחר צור יילך תשי, כל זמן שאני מבקש להטיב לכם אתם מתישים כה של מעלה, עמדתם על הים ואמרתם [שמות טו ב] זה אליו ואנווה בקשתי להטיב לכם חזותם בכם ואמרתם [במדבר יד ז] נתנה ראש ונשובה מצרים עמדתם לפני הר סיני ואמרתם [שמות כד ז] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע בקשתי להטיב לכם חזותם בכם ואמרתם לעגל [שם / שמות/ לב ד] אלה אלה י' ישראלי הויל כל זמן שאני מבקש להטיב לכם אתם מתישים כה של מעלה.</p> <p>ותשכח אל מהוליך, רבבי מאיר אומר אל שהחיל בך אל שנצטער בך בעניין שנאמר [תהלים מה ז] חיל כיוולה רבי יהודה אומר שעשך מיחלים מיחלים.</p> <p>דבר אחר ותשכח אל מהוליך, אל שהחיל שלו עלייך מה שלא החיל על כל אומה ומלכות וכן הוא אומר [שמות כ ב] אני ה' אלהיך אשר הוציאتك מארץ מצרים רבני נחמה אומר אל עשר חולים על כל בא העולם בשעה שאית אתה עושה את התורה וכן הוא אומר [תהלים כת ג - ט] קול ה' על המים עד קול ה' יחולל אילות.</p> <p>דבר אחר ותשכח אל מהוליך, אל שמהוליך לך על כל עוננותיך סליק פיסקא</p>	<p>18) Autre interprétation : "<i>Tu as ignoré le rocher de ton engendrement</i>" – Chaque fois que moi, je cherchais à vous faire du bien, vous, vous "affaiblissez "la puissance d'en haut" [c'est-à-dire Moi] : vous vous teniez [debout] sur la mer [Rouge] et vous disiez : "Ceci est mon Dieu et je le célèbrerai" (Ex 15:2) ; j'ai cherché à vous faire du bien, vous avez recommencé et vous avez dit "Donnons[-nous] un chef et retournons en Égypte" (Nb 14:4) ; vous vous êtes tenus [debout] devant la montagne du Sinaï et vous avez dit : "Tout ce que Hachem a dit, nous [le] ferons et nous [l']écouterons" (Ex 24:7) ; j'ai cherché à vous faire du bien vous avez recommencé et vous avez dit, à propos du veau [d'or] : "Voici ton Dieu, Israël" (Ex 32:4). – Hélas, chaque fois que je cherchais à te faire du bien, tu affaiblissais la puissance d'en haut".</p> <p>"<i>Tu as oublié le Dieu [Él] qui t'a enfanté [meholalèkha]</i>"¹⁴ – Rabbi Méir dit : le Dieu qui a souffert des douleurs pour toi, le Dieu qui s'est angoissé pour toi, comme dans ce qui est dit : "une angoisse comme [celle de] la femme qui enfante" (Ps 48:6). Rabbi Yehuda dit : "Il t'a créé "cavités et orifices"¹⁵ [c'est-à-dire avec de nombreuses ouvertures naturelles].</p> <p>Autre interprétation : "<i>Tu as oublié le Dieu [Él] qui t'a enfanté [meholalèkha]</i>" – le Dieu qui a "conféré"¹⁶ son nom sur toi, ce qu'il n'a pas fait sur toute nation ou royaume, et c'est ce qui est dit : "Moi, je suis Hachem, ton Dieu, qui t'ai fait sortir du pays d'Égypte" (Ex 20:2). Rabbi Néhémie dit : Le Dieu qui t'a rendu "profanes" (hullim) aux yeux de ceux qui viennent au monde, lorsque tu ne pratiques pas la Tora, et c'est ce qui est dit (Ps 29:3-9) : "Voix du Seigneur sur les eaux... fait trembler (yahîl) le désert..." et jusque "voix du Seigneur qui fait trembler (yeholél) les biches en travail"¹⁷</p> <p>Autre interprétation : "<i>Tu as oublié le Dieu [Él] qui t'a enfanté [meholalèkha]</i>" – Le Dieu qui te pardonne (mohel lekha)¹⁸ toutes tes iniquités. Fin de la section.</p>

¹⁴ Le texte attribué à rabbi Méir retient le sens de "enfanter" pour le polel du verbe חָלַל → חָלֵל / חִיל (dont le sens de base est "tourner", "danser") et commente avec le hif il du même verbe (חִיל), associé à un verbe qui peut aussi évoquer éventuellement l'angoisse d'une parturiente, et surtout il fait le lien avec le Ps 48:9 qui décrit précisément l'image des douleurs de l'accouchement.

¹⁵ La phrase de rabbi Yehuda, plus énigmatique, fait manifestement, par son expression "distributive" d'un mot araméen (מְחִילִים מְחִילִים), allusion à l'expression qu'on trouve dans "Bereshit rabbah" 1:3 à propos de la création de l'homme, et qui est traduite, dans l'édition française (chez Verdier), par "Or l'homme n'est que cavités et orifices, et son souffle ne s'échappe pas".

¹⁶ C'est ainsi que הַחֵיל ("hahél" ?) est traduit sur le site Sefaria, qui ajoute une référence à Is 47:6 ("J'ai profané (hillalti) mon héritage"). Cette interprétation lit "meholalèkha" comme un polel [voire un pi él à vocaliser autrement] du verbe géminé חָלַל (dont le sens de base est "percer" → "profaner").

¹⁷ Ce verset (Ps 29:9) est très discuté par les traducteurs (déjà dans la LXX). La T.O.B. traduit astucieusement יְהֹלֵל אַיִלּוֹת (yeholél ayyalot) par "fait trembler les biches en travail", ce qui évite de choisir entre le sens de "faire trembler" comme dans "secoue les téribinthes" (B.J.) et le sens de "faire accoucher" comme dans "fait accoucher les biches" (Nouvelle Bible Segond et div.).

¹⁸ Le verbe מְהֻלָּל "mahal" : "pardonner", absent de la Bible n'est attesté qu'à l'époque talmudique. Peut-être est-il évoqué ici à cause de l'assonance du mot avec חָלֵל ("halal") ?

ספרדי דברים פרשנת האזינו פיסקא ש'כ	SIFRÉ Devarim § 320 (sur De 32:19-20) 3 (traduct°d'après site Sefaria)
<p>(יט) וירא ה' וינאצ, רבי יהודה אומר מה שהנאמ משלו מנאצים לפניו רבי מאיר אומר מכעס בניו ובנותיו והלא דברים כל וחומר ומה בזמן שמכעיסים קרוים בנים אילו לא היו מכעיסים על אחת כמה וכמה.</p> <p>(כ) וויאמר אסתירה פני מהם, אמר הקדוש ברוך הוא הריני מסלק שכינתי מביניהם. אראה מה אהריתם, ואדע מה סופם.</p> <p><u>דבר אחר הריני מוסרמ ביד ארבע מלכיות</u> שיהו משעבדים אותם.</p> <p>אראה מה אהריתם, אדעה מה בסופם.</p> <p>כוי דור התהיפות המה, דור הפוך דור ההפוך אין כתוב כאן אלא דור התהיפות הפכניםים הם פורנים הם.</p> <p>בנים לא אמון בם, בניים שאינם שכן באמונה, עמדותם על הר סיני ואמרתם [שמות כד ז] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, [תהלים פב ו] אני אמרתי אלהים אתם כיוון שאמרתם לעגל [שמות לב ד] אלה אלהיך ישראל אף אני אמרתי לכם [תהלים פב ז] אכן כadam תמותון הכנסתית אתכם אל ארץ אבותיכם ובניתם לכם בית הבחים ואמרתי שלא היה גולים ממן לעוולם כיוון שאמרתם [ש"ב כ א] אין לנו חלק בדור אף אני אמרתי [עמוס ז יז] וישראל גלה יגלה מעל אדמתו.</p>	<p>19) "<i>Hachem a vu , il a méprisé</i>" – Rabbi Yehuda dit : D'après ce qu'il a dit lui-même, ils le furent méprisés devant lui. Rabbi Méri dit : par colère contre ses fils ste ses filles ; et n'y a-t-il pas là un propos a fortiori ? car si [même] lorsqu'ils l'ont irrité, ils sont appelés "fils", combien plus [l'étaient-ils] quand ils ne l'irritaient pas !</p> <p>20) "<i>Il a dit : Je leur cacherai ma face</i>" – Le Saint, -bénit soit-il-, a dit : Je vais enlever ma shekhinah du milieu de vous</p> <p><i>"Je verrai quel [sera] leur avenir"</i> – Je saurai quelle sera leur fin ("soph").</p> <p><u>Autre interprétation</u> : Je vais les livrer au pouvoir de quatre royaumes qui les asserviront.</p> <p><i>"Je verrai quel [sera] leur avenir"</i> – Je saurai ce qu'il y aura dans leur avenir.</p> <p><i>"car ils sont une génération de perversions"</i> – génération renversée ; il n'est pas dit ici génération de "perversion", mais génération de "fausseté", ils sont versatiles, ce sont des prostitués.</p> <p><i>"des fils en qui [il n'y a pas] de fiabilité"</i> – vous êtes des fils qui n'avez pas confiance en vous ; vous vous teniez sur la montagne du Sinaï et vous avez dit : <i>Tout ce que Hachem a dit, nous [le] ferons et nous [l']écouterons</i> (Ex 24:7). <i>Moi j'ai dit : Vous êtes des dieux...</i> (Ps 82:6), mais puisqu'ils ont dit du veau [d'or] <i>Voici ton Dieu, Israël</i> (Ex 32:4), je vous ai dit aussi : <i>...mais vous mourrez comme un homme</i> (Ibid. 82:7). Je vous ai fait entrer dans le pays de vos ancêtres et vous vous y êtes bâti le Temple [de Jérusalem], et j'ai dit qu'il n'y aurait plus d'exilés loin de lui désormais, mais puisque vous avez dit : <i>Nous n'avons pas de part avec David</i> (2Sa 20:1 TOB), je vous ai dit aussi : <i>et Israël sera entièrement déporté loin de sa terre</i> (Am 7:17).</p>

ספרדי דברים פרשנת זותת הברכה פיסקא שמד	SIFRÉ Devarim § 344 (sur De 33:3) (traduct°d'après site Sefaria)
<p>(ג) אף חובב עמים, מלמד שהbab המקומ את ישראל מה שלא חbab כל אומה וממלכות.</p> <p>כל קדשוינו בידיך, אלו פרנסי ישראל שנוחתנים את נפשם על ישראל במשה והוא אומר [שמות לב לב] ועתה אם תשא חטאיהם ואם אין מהחני נא מספרק אשר כתבת בדור הוא אומר [דהי"א כא יז] הלא אני אמרתי למנות בעם.</p> <p>והם תכו לרגליך, אף על פי שאנושים אף על פי שלוקים אף על פי شبוזים.</p> <p>ישא מדברותיך, מקבלים עליהם ואומרם [שמות כד ז] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.</p> <p><u>דבר אחר אף חובב עמים</u> מלמד שלא חלק להם הקדוש ברוך הוא חיבת לאומות העולם כדרך שהbab לישראל תדע לך שכן שהרי אמרו גזילו של נכרי מותר ושל ישראל אסור וכבר שלחה מלכות שני סרדיטיות ואמרה להם לכו ועשו</p>	<p>3) "<i>Assurément, Il aime les peuples</i>" – Cela enseigne que "le Lieu" chérissait ("havav") Israël mais qu'il n'a pas chéri toute nation ou royaume.</p> <p><i>"tous ses saints [sont] dans ta main"</i> – Ce sont les dirigeants d'Israël, qui [sont prêts à] donner leur vie pour Israël. De Moïse, il est dit : <i>Et maintenant, si tu pardonnais leur péché...; sinon, efface-moi, je te prie, de ton livre que tu as écrit</i> (Ex 32:32). De David, il est dit : <i>N'est-ce pas moi qui ai dit de dénombrer le peuple ? [C'est moi qui ai péché et qui ai mal agi; mais ces brebis qu'ont-elles fait ?]</i> (1Ch 21:17).</p> <p><i>"et eux se tinrent à tes pieds"</i> – Bien que sous la contrainte, bien que sous le fouet, bien qu'en captivité ...</p> <p><i>"ils portent tes paroles"</i> – ils [les] prennent sur eux (= "acceptent") et ils disent : <i>Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons</i> (Ex 24:7).</p> <p><u>Autre interprétation</u> : <i>Assurément, Il aime les peuples</i> – Cela enseigne que le Saint, -bénit soit-il-, n'a pas partagé son affection ("hibbah") entre les nations du monde de la même manière qu'il l'a fait envers Israël. Sache qu'il en est ainsi ; c'est ainsi qu'on dit :</p>

עצמכם יהודים וראו תורה מה טيبة הילכו אצל רבנן גמליאל לאושא וקרוואו את המקרה ושנו את המשנה מדרש הלכות והגדות בשעת פטירתם אמרו להם כל התורה נאה ומשובחת חוץ מדבר אחד זה שאתם אומרים גזילו של גוי מותר ושל ישראל אסור ודבר זה אין אנו מודיעים למלכות.

כל קדשו בידיך, אלו גודלי ישראל שמתמשכנים על ישראל וכן הוא אומר ביהזקאל [יחזקאל ד ד - ו] אתה שכב על צדך השמאלי ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים וכליית אלה ושבבת על צדך הימני.
והם תכו לרגליך, אף על פי שהם מכעיסים ואף על פי שהם חוטאים.

ישא מדברותיך, מקבלים עליהם על תורה [שמות כד ז] **כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.**

דבר אחר אף חובב עמים מלמד שהחיבב הקדוש ברוך הוא את ישראל מה שלא חיבב כל אומה ומלכות.

כל קדשו בידיך, אלו נפשותיהם של צדיקים שנן נתנו באוצר שנאמר [ש"א כה כת] והיתה נפש אדוני צורחה לצורך החיים את ה' אלהיך.

והם תכו לרגליך, ואפלו הם נרתעים לאחריהם שנים עשר מיל וחזריהם שנים עשר מיל.

ישא מדברותיך, מקבלים עליהם **כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע**
סליק פיסקא

'le vol d'un gentil est permis mais celui d'un juif est interdit'. Et il s'est en effet avéré que la monarchie envoya un jour deux commissaires, leur disant : Allez vous convertir au judaïsme et voyez quelle est la qualité de leur Tora. Ils sont allés chez Rabban Gamaliel à Usha et ont lu l'Écriture, étudié la Mishnah, Midrash, Halakhot et Haggadot. Au moment de leur départ, ils leur dirent : Toute votre Tora est belle et louable, sauf une chose, et c'est que vous dites : 'le vol d'un gentil est permis mais celui d'un juif est interdit'; et cela, nous ne le ferons pas connaître à notre royaume.

"tous ses saints [sont] dans ta main" – Ce sont les grands d'Israël, qui se sont succédés sur Israël, et c'est ce qui est dit dans Ezéchiel: "Et toi, couche-toi sur ton côté gauche...,⁵ Et moi, je t'ai assigné les années de leur iniquité selon le nombre des jours...,⁶ Et quand tu auras accompli ceux-là, tu te coucheras une seconde fois sur ton côté droit..." (Ez 4:4-6).

"tous ses saints [sont] dans ta main" – Même s'ils suscitent la colère (de Hachem) et même s'ils pèchent ...

"ils portent tes paroles" – ils prennent sur eux le joug de ta Tora (Ex 24:7) : **"Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons".**

Autre interprétation : **"Assurément, Il aime les peuples"** –

Cela nous enseigne Cela nous enseigne que le Saint, -bénit soit-il-, chérissait ("havav") Israël mais qu'il n'a pas chéri toute nation ou royaume.

"tous ses saints [sont] dans ta main" – Ce sont les âmes des justes qui sont déposées dans le "trésor", comme il est dit (1Sa 25:29) : mais la vie de mon seigneur est liée dans le faisceau des vivants avec Hachem, ton Dieu" (1S 25:29).

"et eux se tinrent à tes pieds" – Même si [lors du don de la Tora] ils reculèrent derrière eux de douze milles et revinrent des douze milles,

"ils portent tes paroles" – ils reçurent sur eux (= acceptèrent) **"Tout ce qu'a dit Hachem, nous [le] ferons et nous [l']écouterons".** Fin de la section.

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא פרק כ

דבר אחר בניامي נחרו בי אלו ישראל שעשו העגל. שבתולה אמרו **כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע** (שם כד ז') חזרו ואמרו אלה אליהיך ישראל (שם ל"ב ד') :

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא פרק כב

רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת הטא קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת הטא אין חכמתו מתקיימת שנאמר ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קי"א י'): הוא היה אומר כל שמעיו מרוביין מחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרובה מעשיין אין חכמתו מתקיימת שנאמר **נעשה ונשמע** :

Traités mineurs, AVOT DE RABBI NATAN, 1. 20

Autre interprétation. "Les fils de ma mère se sont irrités contre moi" (Ct 1:6), c'est Israël qui a fait le veau : D'abord ils ont dit : **"tout ce que Hashem a dit, nous ferons et nous écouterons"** (Ex 24:7), [puis] ils revinrent et dirent : "Voici ton Dieu, Israël, ..." (Ex 32:4).

Traités mineurs, AVOT DE RABBI NATAN, 1. 22

Rabbi Hanina ben Dosa dit : chaque fois que la peur du pécheur précède sa sagesse, sa sagesse s'accomplit. Et quiconque a la sagesse qui précède la crainte de son péché, sa sagesse ne s'accomplit pas, car il est dit "*le commencement de la sagesse, c'est la crainte de Dieu*" (Ps 111:10). Et il disait : quiconque dont les actions dépassent sa sagesse, sa sagesse est maintenue. Et celui qui a une sagesse plus grande que ses actions, sa sagesse ne s'accomplit pas comme il est dit : **"nous ferons et nous écouterons"** (Ex 24:7).

<p>מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פרק שלום [הלכה ג]</p> <p>אמר ר' יהושע גדול הוא השלום שבשבעה שעמדו ישראל ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, שמח בהם הקדוש ברוך הוא ונתן להם תורה ובירכם בשלום, שנאמר ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, ונאמר תורה ה' תמיינה מישיבת נפש.</p>	<p>Traités mineurs, TRAITÉ DEREKH ERETZ, Shalom, [Halakha 3]</p> <p>Rabbi Yehoshua a dit que la paix était grande quand Israël se levait et disait "tout ce que Hashem a dit, nous ferons et nous écouterons" (Ex 24:7), , le Saint, bénit soit-Il, était content d'eux et leur a donné sa Tora et les a bénis de paix, comme il est dit : "Hachem donnera force à son peuple, Hachem bénira son peuple par la paix" (Ps 29:11) ; et il est dit : "La Tora de Hachem est parfaite, elle restaure l'âme" (Ps 19:8).</p>
<p>תוספთא מסכת בבא קמא (ליברמן) פרק ז [הלכה ט]</p> <p>וכן מצינו כשהיו ישראל עומדים על הר סיני בקשו לגנוב דעת העלונה שני כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע כביכול נגנב הוא להם ת"ל מי יתן והיה לכם זה להם ליראה אותי וגוי אם תאמר שאין הכל גלי לפניו והלא כבר נאמ' ויפתו בו בפייהם ובלשונם יכזו לו ולbam לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתנו אף על פי כן והוא רחום יכפר וגוי ואומ' כסף סיגים מצופה על חרש שפתים دولקים ולוב רע</p>	<p>TOSSEFTA BAVA QAMA chap. 7 [Halakha 9]</p> <p>Et ainsi, nous avons observé que, alors qu'Israël se tenait sur le mont Sinaï, ils ont cherché à voler la connaissance suprême comme il est dit : "tout ce que Hashem a dit, nous ferons et nous écouterons" (Ex 24:7), pour ainsi dire, "cela a été volé poureux". <u>La leçon d'Écriture dit</u> est : si seulement ils l'avaient dans leur cœur pour me craindre, etc. et si tu dis que tout n'est pas découvert devant lui, n'a-t-il pas déjà été dit : "Mais ils le flattaient de leur bouche et ils lui mentaient de leur langue ; et leur cœur n'était pas ferme avec lui et ils n'étaient pas fidèles à son alliance" (Ps 78:36-37). alors que "Lui, miséricordieux, pardonnait, etc." (Ps 78:38) ; et on dit : "De l'argent non purifié plaqué sur de l'argile, telles sont des lèvres brûlantes et un cœur mauvais" (Pr 26:23).</p>

Les sources : la plupart des textes sont cités ici d'après le logiciel "Respona Project" de l'université Bar Ilan, version 20 (de 2012), parfois complété (ou recoupé) par ...

... "Judaic Bookshelf : Master Library" (CD. T.E.S. 2010).

... "Tora Temima" : édition de la Bible (Houmash) en hébreu [français, avec Rashi et des extraits de la tradition rabbinique (Gallia, Jérusalem 1998).

... "Da at Miqra " : commentaire biblique en hébreu publié par le "Mossad ha-Rav KOOK" (1865-1935), offrant un solide résumé des principaux commentaires traditionnels.

L'interprétation y est principalement basée sur le *peschat* (lecture directe et littérale du texte) ; pour Ex 23:2 = tome **ספר שמות (Jérusalem 1991)

Les traductions en français sont tirées de (ou inspirées par) :

... "Tora Temima" Tome 2 "Chemot", [traduction : Jacques KOHN]

... le site web "Sefaria" [traduction par la "communauté SEFARIA"]

... "Targum du Pentateuque. Tome II : Exode et Lévitique" (Cerf, Paris 1979), [traduction : Roger LE DEAUT]

... "Le Talmud, l'édition Steinsaltz" (Institut israélien des Publications Talmudiques, Jérusalem, 1994 sq)

Légende : - en **gras** = texte biblique sur lequel porte le commentaire "*dibbur ha-mathil*"

- en **italiques** = texte biblique cité dans le commentaire

- en rouge : la **phrase ou l'expression** [...] **na'aséh wenishma**] qui est l'objet de la recherche de ce document

- en **arial** = les noms propres des Sages cités dans le texte

Notes :

- "Respona" = imposante base de données réunies dans le logiciel de l'université Bar Ilan "Respona Project". C'est la version 20 (de 2012) qui est ici utilisée.

- En l'absence de sources citées, les traductions en français, plus ou moins correctes, sont de ma responsabilité personnelle.

- les noms propres (en police Arial) **cités dans le Talmud ou dans les midrashim anciens** sont répertoriés dans les repères chronologiques (page suivante).

La transcription des noms varie parfois selon les diverses sources.

Repères chronologiques (les dates précises sont proposées en 2023 dans Wikipedia ... et parfois aussi ailleurs) :

Page ↓			
1	- les TARGUM ^{im} anciens : traductions araméennes orales de la Bible utilisées dans les synagogues ; écriture [ou - fixée vers les 3 ^o - 4 ^o siècles.		
1	- Targum Onqelos (dit "notre Targum", 2 ^o siècle ?).		
1	- Targum Jonatan et "Keter Jonatan" (version hébraïque du même Targum)		
Ø	- le TALMUD Babli (de Babylone)	} études et discussions à partir de la Michna, compilés entre les 3 ^o et 6 ^o siècles.	
Ø	- le TALMUD Yerushalmi (de Jérusalem)		
Ø	[la TOSSEFTA : commentaires de la Mishna (mais non repris dans la compilation du Talmud (et qu'on appelle pour cette raison des "baraitot").		
2	[la "MEKHILTA" de Rabbi Shim on bar (RaSBI),	} compilées ≈ au 3 ^o siècle.	
2	[la "MEKHILTA" de Rabbi Yishma'él		
Ø	<i>... Les "Sages" cités dans le Talmud ou les Midrashim :</i>		
Ø	➤ " <u>Tannaïm</u> " (20-220) : les Rabbis Yishma'él, Siméon bar Yohaï, Mé ir, Yehuda, Yossi (= Yossi ben Halafta), El azar, "Rabbi" (= Yehuda ha-Nassi)		
Ø	➤ " <u>Amoraïm</u> " (220-500) : Rabbi Rava,		
2	➤ " <u>Guéonim</u> ", dont Rav SA ADYA GA ON , juddéo-arabe égyptien, (882-942).		
2	[la "MEKHILTA" de Rabbi Shim on bar (RaSBI),	} compilées ≈ au 3 ^o s.	<i>Les Midrashim anciens</i> (période talmudique)
2	[la "MEKHILTA" de Rabbi Yishma'él,		
3	- PESIQTÀ ZUTARTA (tov).	compilée au 11 ^o s.	<i>Les Midrashim plus tardifs</i>
Commentateurs et décisionnaires (ri shonim et aharonim)			
3	- RASHI de Troyes (Rabbi SHlomo ben Itshaq Ha-Tsarfaty) 1040-1105, commentateur incontournable de la tradition.		
4	- RASHBAM (Rabbi Shmuel Ben Mé ir), beau-fils de Rashi (≈ 1080 - 1158), en Champagne, puis à Rouen.		
3	- IBN EZRA (Abraham ben Mé ir) 1089 – 1167, Andalousie, le plus grand commentateur de la Bible, après Rashi.		
4	- le HIZQÛNI (= Rav Hizqiyahû ben) 13 ^o siècle, en Provence ; (≠ le "Hizqûni sur Rachi" de Jacob ben Shabbataï).		
4	- R. Hayim PALTIEL ben rabbi Jacob (dit Tola at = vermisseau) 1240-1300, à Magdebourg, lié à Rabbi Mé ir.		
Ø	- (le) RO SH = Rabbénû Asher ben Yehiel (1250-1327) école tossafot franco-allemande puis fuite à Tolède, <i>dictionnaire ancien de l'époque des ri shonim</i> .		
5	- SFORNO (= Ovadya ben Ya aqov) 1475 – 1550, à Rome puis à Bologne (Italie).		
5-6	- PANIM YAPHOT (1730-1805) = Rabbi PINCHAS, fils de R' Zevi Hirsh ha-Levi Horowitz ; pologne, puis Francfort sur le Main.		
6	- Rabbi Samson Raphaël HIRSCH (1808 – 1888), à Emden, en Moravie, puis à Francfort sur le Main.		
7	- TORA TEMIMA de Rabbi Baruch EPSTEIN (né en 1860) Vilna 1904, ré-édition Chad V'Chalak, Jérusalem 2005.	} ← sélections (résumées) récentes	
8	- DA AT MIQRA : résumé des commentaires pour grand public hébreophone, projet dirigé par Yehuda KIEL.		
9	- H. N. BIALIQ et Y.H. RAWNITZKY : "Séphèr ha- Aggadah" (élection de midrashim, Debir, Tel Aviv 1987)		
Divers midrashim qui font écho à l'expression "na asèh wenishma "			
10-11	- MEKHILTA de Rabbi Yishma'él sur Ex 20:1		
12-13	- MEKHILTA de Rabbi Yishma'él sur Ex 20:15		
13-14	- MEKHILTA de Rabbi Yishma'él sur Ex 22:3		
14-15	- MEKHILTA de Rabbi Shim on bar (RaSBI) sur Ex 19:17		
15-18	- SIFRÉ DEVARIM sur De 32:1 à 33:3		
18-19	- (Talmud, Traité mineur) : "AVOT DE R. NATAN" et "DÈRÈKH ÈRÈTS"		
19	- Tossefta BAVA QAMA 7.9		

Résumé

Acharonim